

תשורה

משמחת הנישואין של
מנחם מענדל ורבקה שיחיו
מישולובין

י"ג חשוון, ה'תשע"ז

פתח דבר

אנו מודים לה' על כל הטוב אשר גמלנו, והגיענו היום הזה, לבנות בו בנין עדי עד מיוסד על יסודי התורה והמצוה כפי שהם מוארים במאור שבתורה זוהי תורת החסידות.

פינו מלא שיר שבח והודיה לבורא העולם, על שהצילנו מלמשש בחושך, וקשרנו באילנא דחיי הוא כ"ק אדוננו מורנו ורבנו, עט"ר, אשר ממנו אנו חיים. ואם בכל זמן ובכל משך חיי האדם הדברים אמורים, בעת הזאת, עת דודים בה נוטעים אנו את נחלתנו בבנין עדי עד בישראל, רגשי ההודי' והשבח מתעצמים כמה פעמים.

מודים אנו מקרב ולב עמוק לכל אחד ואחד מידידינו ובני משפחותינו שהואילו ובאו להשתתף עמנו בשמחתנו. ישלם ה' לכם בשמחות ובכל הטוב, תכה"י.

כהבעת תודה לבבית, מוענקת בזה 'תשורה', מזכרת למשתתפים בשמחתנו, בדומה למנהג שנהג כ"ק אדמו"ר הריי"צ נ"ע בעת חתונת כ"ק אדמו"ר והרבנית הצדקנית זי"ע.

בראש התשורה, באו **מכתבי הרבי למשפחות הורי החתן והכלה**, ובהם מכתב ברכה שהתקבל ללידת החתן, "שיזכו להכניסו . . לחופה".

בהמשך, באים **עלי הגהה בכת"ק כ"ק אדמו"ר על קונטרס עניינה של תורת החסידות**. עלים אלו, נותרו בידי המדפיס הרה"ח שלום בער פבזנר ע"ה, דוד משפחת הכלה, ומשם הגיעו לידנו.

מסכת-מסירות-נפש. יריעת זיכרונות מופלאה מאת זקן הכלה, הרה"ח ישכר-דב-בער גורביץ ע"ה. שלא כדרך היומנים, יריעה ייחודית זו אינה תיעוד רצוף של מאורעות ושל ימים, שיש בהם אירועים סוערים לצד ימים אפורים. זוהי רשימה שכולה סערה אחת גדולה, ואש של מסירות נפש מתוך תמימות טהורה. זאת מפאת העובדה שהזיכרונות נכתבו שנים אחר-כך, והרושם לא העלה על הכתב דברים שהיו באים ברישומי-יומן אילו נכתב בשעת מעשה, כי אם אנקדוטות מרכזיות מתקופת המאסר.

רשימין המעניקים הצצה לאותה מסכת עזה של מסירות נפש בפשיטות חסידית זכה, שיקדה שם, מאחורי מסך הברזל.

כהשלמה לסיפור המתואר ע"י זקן הכלה, באים כהקדמה סיפור דברים אחדים מאת אבי הכלה, הרה"ח יוסף יצחק שי" גורביץ, בהם נקודות מרכזיות המוסיפות גופך לרישומי הזכרונות.

נחתום באיווי לבבנו, שיאסוף ה' חרפת ציון, ויאזין לקול שוועת בני עמו, ש"זונטיג געזוכט, מאנטיג געזוכט . . . און "עד מתי"?! " (ט"ו שבט תשל"א), ובקרוב ממש נזכה להתראות עם כ"ק אדמו"ר, והוא יגאלנו, כתפלה בברכות הנישואין "מהרה ישמע בערי יהודה ובחוצות ירושלים קול ששון וקול שמחה, קול חתן וקול כלה, קול מצהלות חתנים מחופתם ונערים ממשתה נגינתם. ברוך אתה ה', משמח חתן עם הכלה".

מוקיריהם ומכבדיהם
מנחם מענדל ורבקה מישולובין

י"ג חשוון ה'תשע"ז
כפר חב"ד, אה"ק

ACHEM M. SCHNEERSON
70 Eastern Parkway
Brooklyn 13, N.Y. 11203
R LETTER
ROGRAMME

Israel

ACHEM M. SCHNEERSON
Lubavitch
70 Eastern Parkway
Brooklyn 13, N. Y.
HYadnth 3-9250

ה"א נ"ו"נ עוסק ב"צ
ה"י ש"כר דוב ש"י הלוי

ה"ירררררר הבא
ה"נני בזה להביע
ה"אמתית ה"יררר
ה"כל דבר המלכב

ה"ענדל שניאורסאהן
ה"ליכאוויטש
ה"כל השנה
ה"אימעת ש"קווי
ה"ברוקלין נ"י

ה"ה"ה ה"חילת חולש המון, הודש
ה"ברוקלין, נ"י

ה"שלוש זכרכה
ה"נחבל המכתב מתישור אפק
ה"ובעמדנו לפני ימי הג'ג'
ה"ובלשוננו:

ה"לא אוהי כלכד בא
ה"חוררנו הק", שומדי מס
ה"ישראל (מכלי החתש ב"ב
ה"ד" וחורר, ה"המשך בכתבו האמ

מכתבי כ"ק אדמו"ר למשפחות החתן והכלה

המכתבים באים על סדר התאריכים

ה"נר שניאורסאהן
ה"ליכאוויטש
ה"אימעת ש"קווי
ה"ברוקלין נ"י
ה"יא ח"ק, חס"ר
ה"ב"ב, ח"ק
ה"ה"ה ה"חילת חולש המון, הודש
ה"ברוקלין, נ"י
ה"שלוש זכרכה
ה"נחבל המכתב מתישור אפק
ה"ובעמדנו לפני ימי הג'ג'
ה"ובלשוננו:
ה"לא אוהי כלכד בא
ה"חוררנו הק", שומדי מס
ה"ישראל (מכלי החתש ב"ב
ה"ד" וחורר, ה"המשך בכתבו האמ

RABBI J. SCHNEERSOHN

OF LUBAWITZ

770 EASTERN PARKWAY

BROOKLYN 13, N. Y.

SLUCUM 6-2919

יוסף יצחק שניאורסאהן

ליובאוויטש

ב"ה יו"ד סיון חש"ח.
ברוקלין.

אל מר זעליג שי' אלטהויז.

שלום וברכה!

במענה על מכחבו נהניתי לשמוע
מהנהגתו ויחאמץ להחכיל בכל יום כביח הכנסת
עם מו"ן ויסקע ללמוד איזה זמן בכל יום וכיום
הש"ק ילמוד יוחר ויסחדר בעבודת מלאכתו ויסחדר
עם חברים טובים והלמיד' חומכי המימים ליובאוויטש
והשי"ח יעזרהו בגשמיות וברוחניות
בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א
מזכיר. *ה'תשע"ז*

מכתב כ"ק אדמו"ר הריי"צ לסב הכלה, בעת שהותו בפאריז

RABBI MENACHEM M. SCHNEERSON
Lubavitch
770 EASTERN PARKWAY
BROOKLYN 13, N. Y.
HYacinth 3-9250

מנחם מענדל שניאורסאהן

ה'תש"ו י' שבט, כ"א

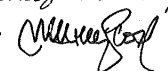
Уважаемый господин З. Аштургаз 'е

Я получил Ваше письмо от 27. августа. Это очень доброе письмо к нам, что Вы желаете и Свирск-Хабар, и Я уверю, что Вы будете добрым соседом и что Ваш фирменный уезд, как в моравском, так и в имперском отношении.

В отношении, безусловно Ваше дело, которое я хорошо знаю, и Я уверю в том, что будет в отношении Краб-Хабар, что будет соинтересовано его тематика и также парсентив Вашем характере, который Вы надеюсь усовершенствую от нас.

Вы еще всегда можете писать и на таком языке на русском Вам удобнее, так как язык не особенно важен; а главное значение это содержание письма, а не его внешняя обложка.

Я надеюсь, что в следующем месяце Вы мне изобразите наши ~~отношения~~ отношения в отношении Вашего дела, как в ~~отношении~~ отношении, так и в ~~отношении~~ отношении уезда.

Желаю Вам хорошего успеха в имперском и моравском, и удачи в том.

מכתב ברוסית מכ"ק אדמו"ר אל סב הכלה (בכת"י המזכיר).
חתימת יד קדשו - ברוסית. תרגום המכתב נדפס באג"ק.

RABBI MENACHEM M. SCHNEERSON

Lubavitch
770 Eastern Parkway
Brooklyn 13, N. Y.
HYacinth 3-9250

מנחם מענדל שניאורסאהן

ליובאוויטש

770 איסטערן פארקוויי
ברוקלין נ. י.

בי"ה, ט"ו טבת תשי"ג
ברוקלין

הו"ח אי"א נוי"נ זכו'
מוה"ר ישכר דוב שי'

שלום וברכה!

במענה על מכתבו עם הפ"נ עבור זוגתו
מרת חנה חת"י.
הנה אינו כותב באיזה חדש היא נמצאת,
ובטח ימלא בהזדמנות הבאה. השי"ת ימלא ימי הרי"נה
כשורה ובנקל, וחלד זחוי"ק בעתה ובזמנה ובקל. והוא
וזוגתו שיחיו יגדלו עם בחם אסתר הדמה חת"י. לחורה
לחופה ולמעשים טובים מחוץ הרחבה.

בברכה

מכתב שקיבל זקן הכלה כמה חודשים קודם לידת אבי הכלה.
מעניינת הוספת הרבי בכתב ידו הקדושה: יגדלוהו (ל' זכר).

RABBI MENACHEM M. SCHNEERSON
Lubavitch
770 Eastern Parkway
Brooklyn 13, N. Y.
NYacnlnh 3-9250

מנחם מענדל שניאורסאהן
ליובאוויטש

770 איסטערן פארקוויי
ברוקלין נ. י.

ד' כ"א תמוז, תשל"ג
2 אב תש"ג

ד' א' א' א'
ה' א' א' א'

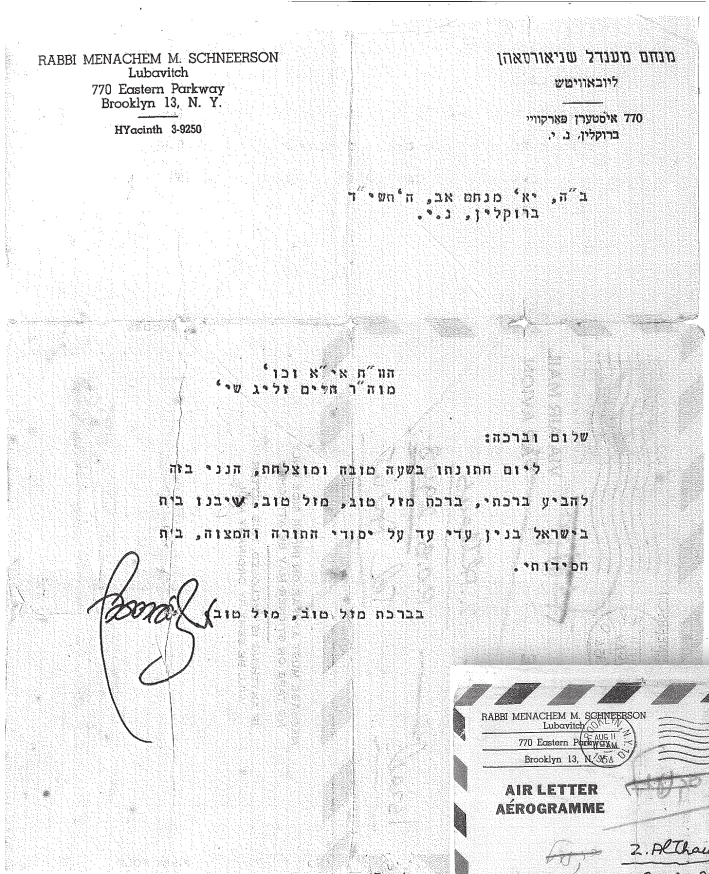
После такого долгого перерыва, я посылал Вам письмо от 11.01, и был снисходительным доволенья прощу в нем, что Вы читали внимательно, и что в конце меня будущей свадьба, хотя Вы не пишете точно когда.

П.ч. что Вы пишете, что у Вас нет времени для удачи кроме пары раз в неделю и в субботу, но в первых 10-15 минут каждого. Каждый рабочий день, это можно сказать - при мелании. Кроме этого, надо знать науку несколько ~~раз~~ и, хотя бы один раз в год, так что уж на работу и возвращаясь с работы можно бы 'хазерей' это науку. И это приносит удачу не только в делах связанных с духовной жизнью, но также в материальной жизни.

Надеюсь получить хорошие сведения, и желаю Вам все счастье и - в особности - в 1954 в иудеях.

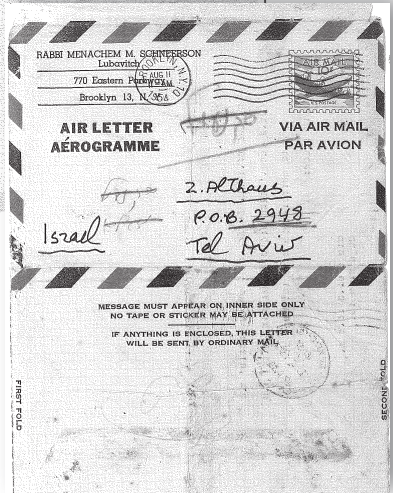
(Handwritten signature)
22

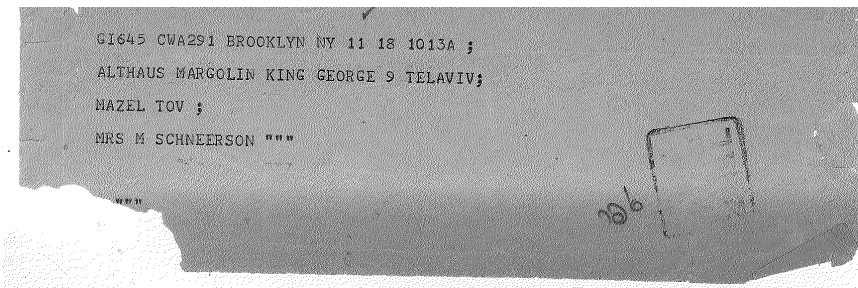
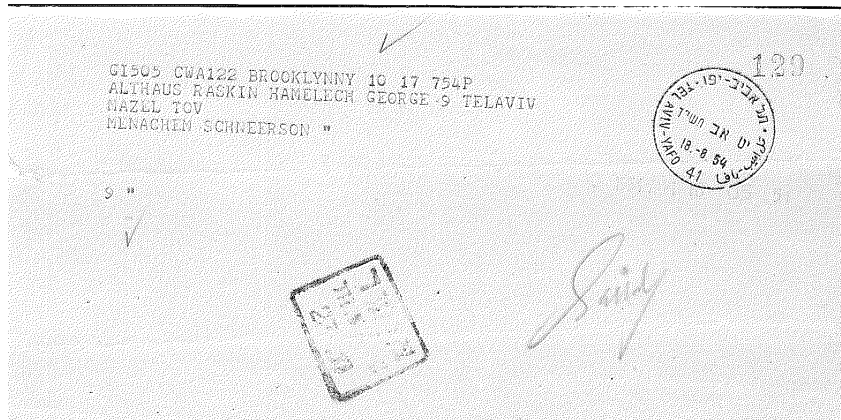
מכתב ברוסית מכ"ק אדמו"ר אל סב הכלה (בכת"י המזכיר,
חתימת כ"ק אדמו"ר בכתב-ידו). תרגום המכתב נדפס באג"ק.

מכתב כ"ק אדמו"ר לזקן הכלה, הרה"ח
 חיים זליג אלשהיז"ע"ה, לקראת חתונתו

» מעטפת המכתב לסב הכלה, שם הנמען
 והכתובת כתובים ביד קדשו של הרבי

כ"ק אדמו"ר והרבנית הצדקנית זי"ע שלחו מברקי ברכה לזקן הכלה,
ממשפחת ידידי בית רבי, בשעת החתונה

גורעוויטש-פאריז

RABBI MENACHEM M. SCHNEERSON
Lubavitch
770 Eastern Parkway
Brooklyn 13, N. Y.
HYacinth 3-9250

מנחם מענדל שניאורסאהן
ליובאוויטש

770 איסטערן פארקוויי
ברוקלין, נ.י.

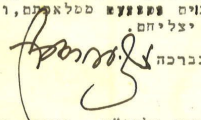
בייה, כז' ניסן תששי"ז
ברוקלין

הרהי"ח אי"א בוי"ג מלאכתו מלאכת
שמים מוה' ישכר דוב שי'

שלום וברכה!

במענה על מכתבו מכ"ג ניסן ופי"ג המוסגר בו, הנה יהיר
שהעתקת המוסד הק' בית רבקה למקום החדש אה"י בשעה טובה ומוצלחת,
ולתוספת הצלחה במלאכתם בקוש להקים דור בנות ישראל שתבנינה בתים
בישראל על יסודי התורה והמצוה כפי שהם מוארים במסור שבתורה זוהי
תורת החסידות, ומובטח בורא עולם לשלם שכר פעולת המשתדלים בזה כמה
פעמים, ככה בהמאצורך להם ולבניב, ובפרט ברוב נחת יהודי חסידותי מכל
יו"ח/טתוך בריאות.

בודאי עושים הכנות מתאימות לליג בעוסך הבעי"ל, ובפרט
שבשנה זו חל הוא ביום שהעולם פ"נשים ופ"ע"א סלאאם, והילדים חפשים
מביקור בתי ספר החילונים, והשי"ת יצליחם.

בכרכה

במש"כ ע"ד הספורת בנם יוסף יצחק שליט"א - יעשה בערחה"ש, זמן
מ"ת, ויגדלוהו לתחומע"ס מתוך הרחבה.

מכתב שקיבל זקן הכלה, ובו (בסופו) ההוראה מתי לערוך את התספורת לבנו
- אבי הכלה, שיום הולדתו חל בספירת העומר.

זו הייתה הפעם הראשונה בה כתב הרבי לרחות התספורת לערב חג השבועות,
וממכתב זה נעתקה ההוראה לספרי הליקושים והמנהגים.

RABBI MENACHEM M. SCHNEERSON
Lubavitch
770 Eastern Parkway
Brooklyn 13, N. Y.
HYacinth 3-9250

מנחם מענדל שניאורסאהן
ליובאוויטש
770 איסטערן פארקוויי
ברוקלין, נ. י.

בי"ה, כ"ט ניסן תשי"ח
ברוקלין

הנהלת בי"ה בית רבקה
אשר בצרפת,
ה' עליהם יהיו

שלום וברכה!

זה מכבר קבלתי מכתב ממרת רבינוביץ ^{על}שבאם יהיו הנאים
מחאימים בהתאם לשינוי מצבה המשפחתי, תמשיך לעבוד במוסד בית רבקה,
ומובן אשר מכאן אי אפשר להכנס בפרטים, וגם אין כל הכרח לזה, ובודאי
יבואו עמה בדברים ע"ד הנ"ל, ויהי רצון שיגמרו באופן הכי טוב-להצלה
המוסד, שהוא ג"כ להצלחתם הפרטית של כל אחד ואחת מהמתעסקים ומשתדלים
ואחכה לבשורת בזה.

בברכה

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א
M.M.S.
מזכ"ר

ז"ע נחקבל מכ"ה מ"ה ניסן.

ויהי"ו שיגדל בנפ"ו סוף יצחק שליט"א מ"ב חמש שנים למקרא לבן
עשר למשנה ולבן שלש עשרה למצוה וכו' כפסק המש"ה (אבות פרק ה')
ויגדלו ביחד עם זוג' תי' להורה ולהופה ולמעשים טובים מתוך
הרחבה.

מכתב שקיבל זקן הכלה, ובסופו ברכות לרגל מלאות חמש שנים לאבי הכלה

RABBI MENACHEM M. SCHNEERSON
Lubavitch
770 Eastern Parkway
Brooklyn 13, N. Y.
HYacinth 3-9250

מונח מענדל שניאורסאהרן
ליובאוויטש
770 אימערן פארקוויי
ברוקלין, נ. י.

בי"ה ג' סיון תשכ"א
ברוקלין

הו"ח אי"א נו"נ זכו'
מוה' חיים זעליג שי'

שלום וברכה!
לאחרי הפסקת ארוך נחשב מכתבו מוצא ש"ק.
ובפליאה וחמ"י קראתי בו שפסק אצלו (ואצל מי שהוא) האם יש לך
ברור שועד הכפר, מי סדרו ומה הלכות של כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא
ישראל, כל היכול לסייע בביטול מס' והתפתחותו-אשרי הלקו, וזכות
גדולה היא לו, ולא עוד אלא שגם זה מוסיף ומרבה בברכת השי"ת
בעניניו הפרטים של כל העושים כהאמור.

לפרוה פשיטת המענה-ממהר הנני לכתוב ברור בהאמור
כיון שהמלך זקן וכס"ל משלך בערמוניותו, כדרך אומנתו בפתוים
שונים ומשונים, צדי לבבל זה העופקים וגם הוא בחוכם מהאמור.
והרי פפ"ח כהוראת חז"ל-מכלל הן אתה שומע לאו, בהנוגע לאלו
שפעולתם מחלישה עמדת הכפר וביסוסו והתפתחותו, ואין להאריך
בדבר המצער.

ובעמדנו בימי הגבלה דמתן תורה, שדרכי דרכי נועם
ושלום אבל בחוקק המתאים, חל חזקתה שכן נהגו הוא וחבריו וכל
כאמור בדרכי נועם ושלום אבל בשמירה חזקה על עניני הכפר הגשמיים
והרוחניים גם יחד מבלי להתחשב עם אלו שמצד רוחיים פרטים מדומים,
מדומים בתכלית, לא איכפת להם חיו שני"ל.

בברכה לבשו"ט, ובנוסף תברכה של כ"ק מו"ח
אדמו"ר-לקבלה החורה בשמחה ובפנימיות

מכתב כ"ק אדמו"ר לטב הכלה, אודות עבודתו ב'ועד כפר חב"ד'

אלטהויז-כחב"ד

RABBI MENACHEM M. SCHNEERSON
Lubavitch
770 Eastern Parkway
Brooklyn 13, N. Y.
HYacinth 3-9250

מנחם מענדל שניאורסאהן
ליובאוויטש

770 איסטערן פארקווי
ברוקלין, נ. י.

ב"ה, כ"ד מנ"א תשכ"א
ברוקלין

הו"ח אי"א נו"נ וכו'
מה' חיים זעליג שי'

שלום וברכה!
במענה למכתבו, בו שואל האם יקבע עצמאית
בעל מקצוע או בעל משק.

וכיון שכנראה כמה פרטים בדבר, ואינם פשוטים
ואולי-גם מסובכים, ולא הובררו כל צרכם במכתבו ואולי גם
קשה לפרטם ככל הדרוש בכתב, יתייעץ בזה עם ידידיו במקום,
ויהי רצון מהשי"ח המשיג על כאו"א בהשגחה פרטית שינחהו
בטוב לפניו בגשמיות וברוחניות גם יחד.

ופעולתו לבוסוס והתפתחות כפר חב"ד, מיסודו
ובהנהלתו של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע,
שבדאי יוסיף במסירה ונתינה בזה, חעמוד לו לברכת השי"ח,
בברכה לבשו"ט

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א
א.א.א. 10
מזכיר

מכתב כ"ק אדמו"ר לזקן הכלה, אודות עבודתו

RABBI MENACHEM M. SCHNEERSON
Lubavitch
770 Eastern Parkway
Brooklyn 13, N. Y.
HYacinth 3-9250

מונהג מענדל שניאורסאהן
ליובאוויטש

770 איסטערן פארקוויי
ברוקלין, נ. י.

ב"ה, י"א ניסן ה'תשכ"ו
ברוקלין, נ. י.

הרה"ח אי"א נו"נ עוסק בצ"צ
כו' מו"ה ישכר דוב שי' הלוי

שלום וברכה!

לקראת חג המצות, זמן חירותנו, הבא
עלינו ועל כל ישראל לטובה, הנני בזה להביע
ברכתי לחג כשר ושמח ולחירות אמיתית, חירות
מדאגות בגשם ומדאגות ברות - מכל דברי המעכב
עבודת ה' בשמחה ובטוב לבב.

ולהמשיך מחירוה ושמחה זו בימי כל השנה
כולה.

ובפרט שעבודת השם, כמצווה עלינו בחורתנו
תורת חיים, הרי היא בכל עניני האדם ובמשך כל
היום וכל הלילה, וכמו שנאמר בכל דרכיך דעהו.

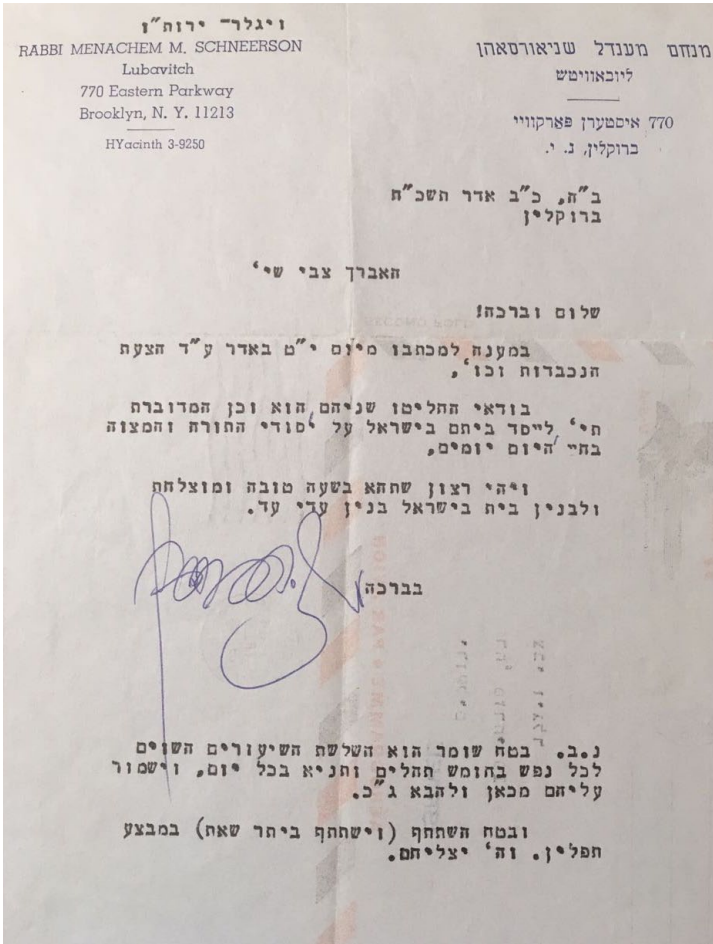
דורשת לאלו להכיר וליהנות
ובברכת החב"ד

נ.ב.

ז"ע נתקבל מכתבו מערב חה"פ.

"בברכת מזל טוב להבר מצוה דבנו שי"

הוספת הרבי בכתי"ק במכתב לזקן הכלה בקשר עם הבר מצוה דאבי הכלה

“ובטח השתתף (וישתתף ביתר שאת) במבצע תפלין. זה' יצליחם”
מכתב כ"ק אדמו"ר לזקן החתן, אודות הצעת השידוך שלו

זיגלר ירוח"ו

RABBI MENACHEM M. SCHNEERSON
Lubavitch
770 Eastern Parkway
Brooklyn, N. Y. 11213
HYacinth 3-9250

מנחם מענדל שניאורסאהן
ליובאוויטש

770 איסטערן פארקוויי
ברוקלין, נ. י.

ב"ה, י"ג ניסן חשכ"ח
ברוקלין

האברך הו"ח אי"א נו"נ וכו'
סוה צבי ש"י

שלום וברכה!

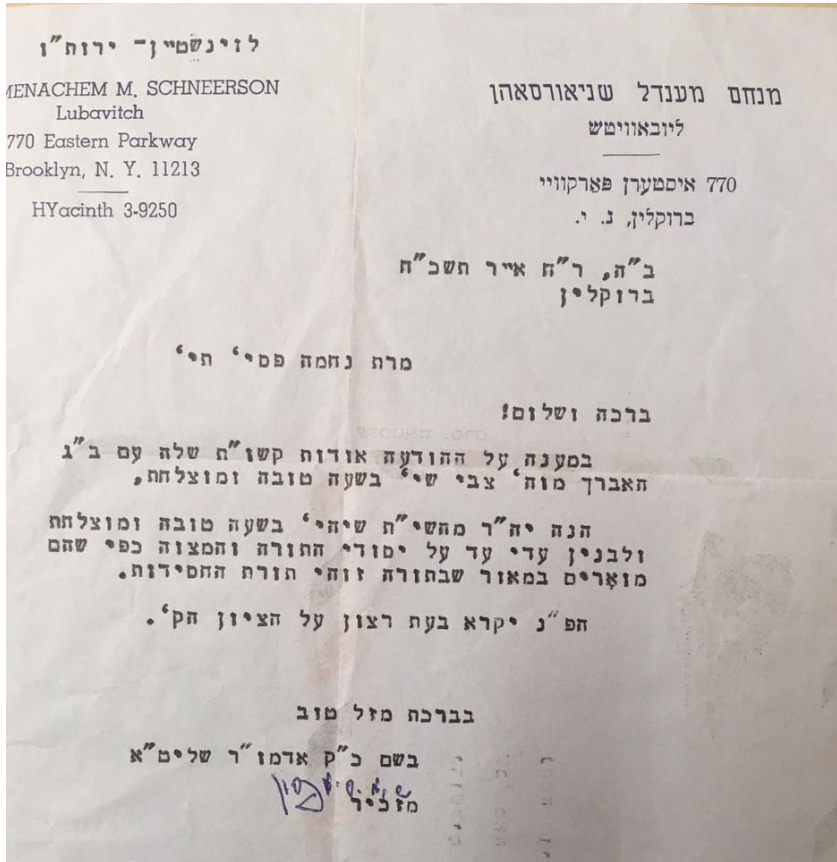
במענה על ההודעה אודות קשו"ח שלו עם ב"ג
הי' בשעה טובה ומוצלחה,

הנה יה"ר מהשי"ת שיהיו בשעה טובה
ומוצלחה ולבנין ערי עד על יסודי החורוה והמצוה
כפי שהם מוֹאָרים במאור שבתורה זוהי חורת התמידות.

בברכת מזל טוב
ולחה"פ כשר ושםח

נ.ב. הפ"נ יקרא בעת רצון על ציון כ"ק מו"ח ארמו"ר
זצוקלה"ה נבג"ם זי"ע.

מכתב כ"ק אדמו"ר לזקן החתן אודות קישורי התנאים שלו

מכתב כ"ק אדמו"ר לזקנת החתן אודות קישורי התנאים שלה

ויגלר - ירוה"ן
RABBI MENACHEM M. SCHNEERSON
Lubavitch
770 Eastern Parkway
Brooklyn, N. Y. 11213
HYacinth 3-9250

מנחם מענדל שניאורסאהן
ליובאוויטש
770 איסטערן פארקוויי
ברוקלין, נ. י.

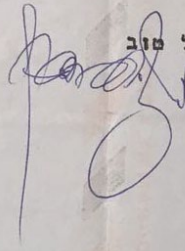
ב"ה, ה' אלול השכ"ח
ברוקלין

האברך הו"ח אי"א נו"נ זכו'
מה צב: ש.
זב"ג ח'.

שלום וברכה

במענה על ההודעה מקביעה זמן חתונתם
ליום ט"ו באלול הבע"ל.

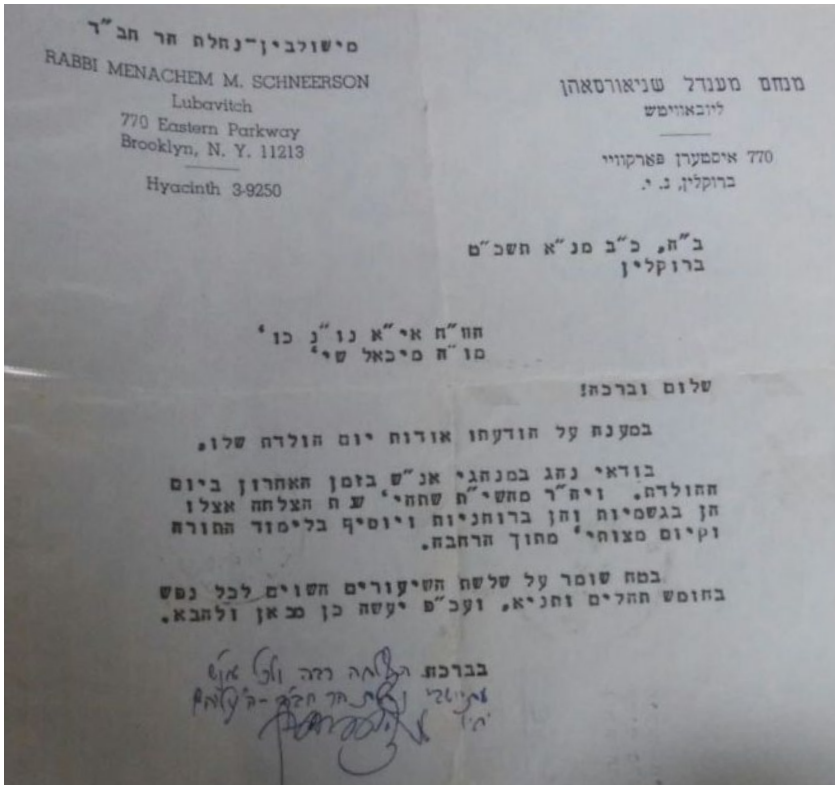
הנני בזה להביע ברכתי ברכה מזל טוב
מזל טוב ושחתי' בשעה טובה ומוצלחה ויבנו בית
בישראל בנין עדי עד על יסודי התורה והמצוה
כפי שהם מוצאים במאור שבחורה זוהי חורת
התמידות.

בברכה מזל טוב
מזל טוב
זכות"ם

מכתב כ"ק אדמו"ר לזקני החתן, לקראת חתונתם

מכתב כ"ק אדמו"ר לאם הכלה, לקראת הבת-מצוה שלה

מכתב כ"ק אדמו"ר לטב החתן ליום הולדתו, בתחילת ההתיישבות בנחלת-
 הר-חב"ד. כ"ק אדמו"ר הוסיף בכתב יד קדשו: "הצלחה רבה ולכל אנ"ש
 מתיישבי נחלת הר חב"ד ה' עליהם יחיו", ח"ק.

ויגלר - ירות"ו

RABBI MENACHEM M. SCHNEERSON
Lubavitch
770 Eastern Parkway
Brooklyn, N. Y. 11213
Hyacinth 3-9250

מנחם מענדל שניאורסאהן
ליובאוויטש
770 איסטערן פארקוויי
ברוקלין, נ. י.
ב"ה, טו' טבת תשל"א
ברוקלין, נ. י.

הַתְּקַח אִי"א נו"נ וכו'
מוה' צבי שי'

שלום וברכה!

במענה על הודעתו אשר נולדה להם בת למזל טוב
ונקרא שמה בישראל מרים יוכבד תי',
הנה יה"ר מהשי"ת שיגדלה ביחד עם זוג' תי'
לתורה ולחופה ולמעשים טובים מתוך הרחבה.
-ידוע מכ"ק אדמו"ר (מוהרש"ב) נ"ע, אשר מנהגו
הוא לאמר גם בלידה בת לתורה ולחופה ולמעשים טובים,
ע"פ מרז"ל (ברכות יז' א) נשים במאי זכייך באקרוי' כו'
באתנוי' כו' ונטריך כו'.

בברכה מזל טוב

בטח שומר הוא השלשת השיעורים השוים לכל נפש
בחומש תהלים ותניא הידועים.
בוודאי משתתף (וישתתף ביתר שאת) במבצע תפלין,
וה' יצליחם.

מכתב כ"ק אדמו"ר להולדת אם החתן. בסיום המכתב
"בוודאי משתתף (וישתתף ביתר שאת) במבצע תפלין, וה' יצליחם".

RABBI MENACHEM M. SCHNEERSON
Lubavitch
770 Eastern Parkway
Brooklyn 10, N. Y.
HYacinth 3-8250

מונח מענדל שניאורסאהן
ליובאוויטש
770 אסטן פארקווי
ברוקלין, נ. י.

ב"ה, שליחי אדר,
שנת כ"ז תשס"א אה ראש בנ"י,
ברוקלין, נ. י.

הו"ח אי"א בנ"י כו'
מו"ה מיכאל שי'

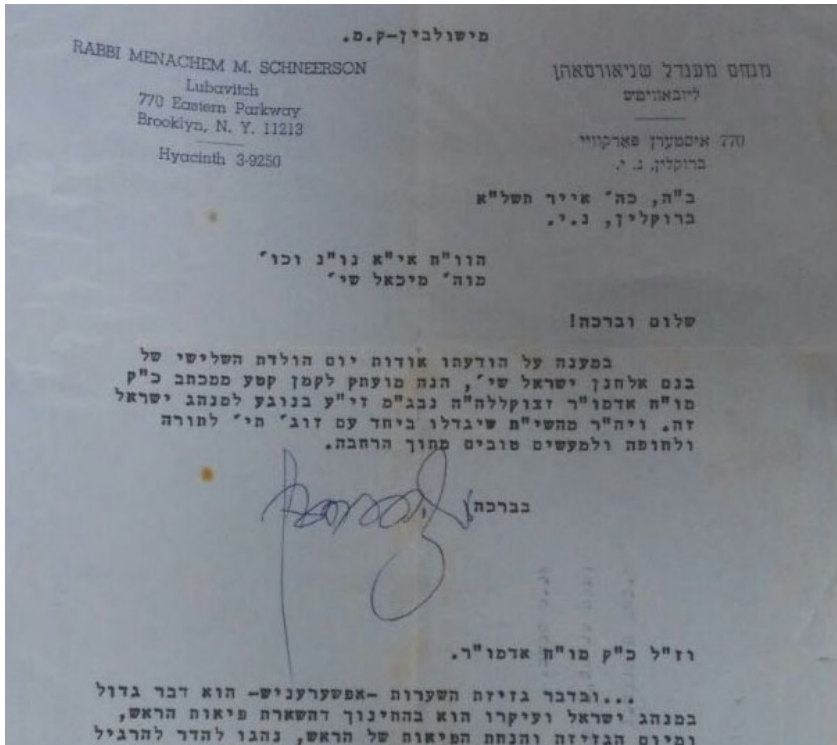
שלום וברכה!

מאשר הנני קבלת המכתב מיום ה' שבט, ובקמדתו בימים שבין באולה (פורים) לבאולה (לפסח), אשר ליהודים הייתה אורה ושמחה וששון ויקר - כשופו (סאין) אורה זו תורה שמחה זה יו"ש ששון זו מילה ויקר אלו תפלין, ית"ר שיעשה כאו"א אה תלוי בו בהפחת התורה ובהידור בקיום מצוותי' שחוקשו לתפלין, הוספת בתי"ח ובקיום מצוותי' - בכמה ובאיכות, בעצמו ולזולתו, ידיח ודרבים כולל, כמובן, הוספת במבצע תפלין, ועשה כ"ז מחוך שמחה - נקודה חודש אדר (אשמח"ל שתרביץ בו בשמחה) וימי הפורים, ונקודה ארבעת דברים האמורים, מחחיל מאורה זו תורה עלי' נאמר מקודי ה' ימים שמחיו לב ומסיים בתפלין אשמח"ל מאן דמנה תפלין אצטרך להחדי ואש"ל השמחה עד דבדה טובא, וקצור משם נזכה לימים עליהם נאמר אז יאמרו בגוים הגדיל ה' לעשות עם אלה בבאולה האמפית והשלימה עלי' משיח צדקנו.

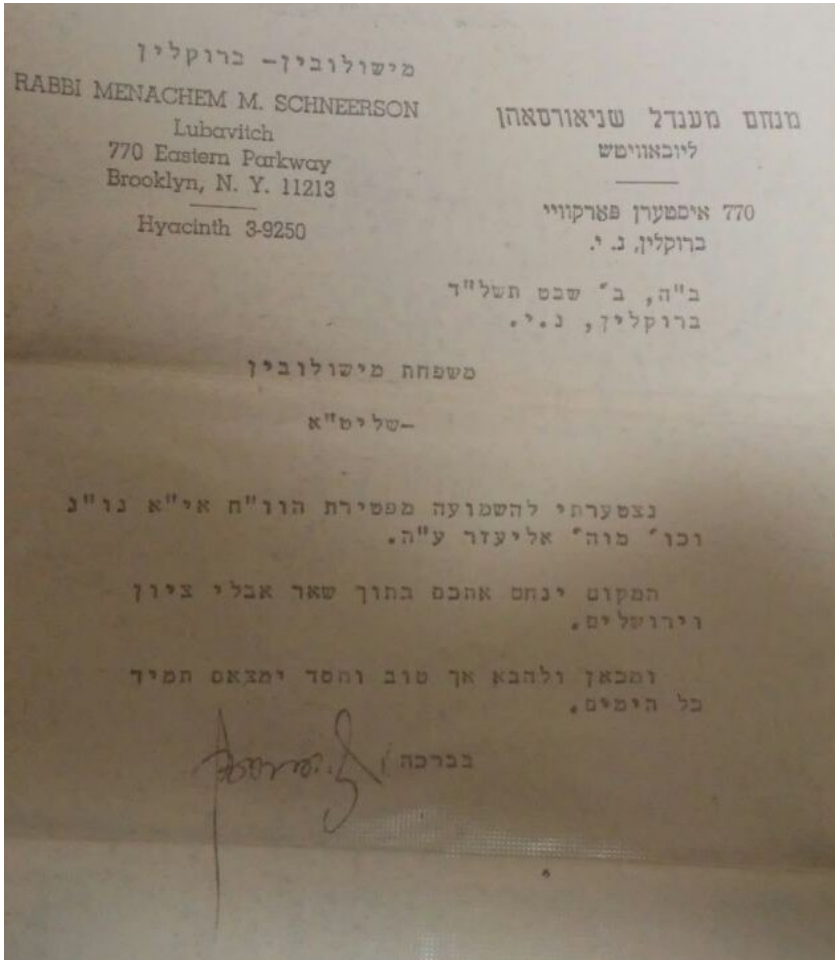
ברכה
ב"ה שליחי אדר, שליחי אדר, שליחי אדר

כי תפנה חובה (לקח טוב כאן). וראה ג"כ ב"ב (יב, ה) הובא בלק"ם היפך להל' לו: במה היום קרן ישראל (שהו וראו) בני תשא. בגזלת (לפסח) מגילה זו על"ב כפרתו שלי'. אשר ליהודים ונקבו: מ"א (ח"סו). ולהעיר אשר עלי' משותת המכובדים - כ"ו ההייל ב"ב' סיון שלפני ימי הפורים. וראה ירוש' ברכות רפ"א, אס"ח"ר בסופו ועוד: ואולתן של ישראל כו' רבה והולכת כו' ואח"כ ליהודים כו' - ואינו משתין בנס פורים (וראה פי' בעל מ"ס החרדים שם!) להודים תפלין: יהודי עלי' הפורסי: תורה כו' תפלין. ועל"פ קבלה וחסידות: יהודי - כתר ומסנ"פ. ואח"כ עלי' ועבודה פרטית - אורה ושמחה - חו"ב, וששון ויקר - זו"ן (תו"א גא, ב ואל"ך). שערי אורה בסופו. הג"צ למג"א עה"פ. דרו"ל. תפלין: מגילה (פז, ב) ועד"ו בתרגום עה"פ. ויקר אלו תפלין: על ידיהן ועל רישיהן (תרגום שם). ואף שש"ס מפרש אלו תפלין שבראש (שהם בגלוי ושירי ע"ז נראו, יקר) - הרי כל זמן שבין עניני יחו שהים (מנחות לו, א). ולהעיר מצפנ"ג (להרובצני) לה"ם תל' תפלין פי"ד ה"ר. מצותי' שחוקשו לתפלין: קדושין (לה, א). הוספת בתי"ח ובקיום מצוותי' ומרובך בזה כו' שבט. ולהעיר מסד"ל שכפורים קיימו מה שקבלו כבר כמ"ה (שבת פח, א). הוספת במבצע תפלין: להעיר מש"נ כמג"א (ח"ד) שנפל פתח היהודים על עלי' האדני - שהיו עליה האריות תול' לויקרא אלו תפלין שנאמר וראו כל עמי הארץ גו' ויראו מכן. אשמח"ל: תפנית (כס, פס"א), כמ"א סה"פ"ו יס"ה. וראה שו"ת החת"ם האו"ח ס"ס. נמוקי או"ח לסה"פ"ו ונשאר בג"ע. ואולי י"ל שהתפנית לשמחה שצ"ל שמחה כל ימיו (הל' דעות פ"א ה"ד. ועד"ו שם פ"ב ה"ד). וראה ג"כ פיה"ם ברכות פ"ט ס"ה, שאש"כ מארי דשטעיה' דבאדר מרבין בשמחה דט"ל דשמחה שאנין של מצוה עלי' נאמר ולשמחה מה זה עושה (שבת ל, ב). ולהעיר כמ"א סוף הל' מגילה (זס"ד חלק אורה חיים) וטוב לב שמחה מביד. וימי הפורים: עיני רמב"ם (הל' מגילה פ"ב ה"ו) דשטקט שנה הסעק דסעודה פורים ודמשלות סנוה ומתנות לאבינונים הוא משום שמחה (מסא"כ כמ"א יו"ד סו"ס שפ"ה) שהוה כשאיילת שלום לחוד). תורה: לב תפנית לא. אשמח"ל. למחדי: זו"ה שה"ש עלי' לריח ששנין. ואש"ל. אשמח"ל ברכות (ל, סע"ב). ועפ"מ כ"כ בזו"ה הנ"ל יומתק המענה בש"ס אנה תפלין סתובא - שהוה ג"כ הסעק דבדה. וראה תר"י בברכות שם. אשר: יוחר מדאי (מש"ש שם) ולהעיר מחתוב לבסופי בפוריא עד דלא יעד (מגילה ז, ב). אשר. עלית: תפלין קצור, ב. וראה ברכות שם. אז גו' אז: ופי' רז"ל (שמו"ר פ"ג, ד) אז אין אז אלא שמחה.

מכתב כ"ק אדמו"ר לזקן החתן, ובסופו הוספה בכתב ידו הק':
"לפרנסה טובה ולבשו"ש", חי"ק

מכתב-ברכת כ"ק אדמו"ר לרגל האפשרניש של אבי החתן

מכתב תנחומין ששלח כ"ק אדמו"ר למשפחת זקן החתן, על פסירת אביהם, הרה"ח אליעזר מישלובין ע"ה

RABBI MENACHEM M. SCHNEERSON
Lubavitch
770 Eastern Parkway
Brooklyn, N. Y. 11213
Hyacinth 3-9250

חנחם חענדל שניאורסאהן
ליובאוויטש

770 איסטערן פארקוויי
ברוקלין, נ. י.

ב"ה, התיילת חודש תמוז, חודש הגאולה, ה"תשל"ד
ברוקלין, נ. י.

האברף אוסף יצחק שי' הלוי

שלום וברכה!

נתקבל המכתב סדיוטתא ¹מך,

ובעדנו לפני ימי הגאולה יב- יג חמוז, גאולה כ"ק מו"ח אדמו"ר,
ובלשוננו:

לא אחי בלבד גאל הקב"ה בי"ב תמוז, כי אם גם אח כל מחבבי
תורתנו הק', שומרי מצוה, וגם אח אשר בשם ישראל יכונה, כי כל איש
ישראל (מבלי התחשב במצבו הפרטי בשמירת וקיום המצוות) לבו המים עם
ד' ותורתו,

ועל פי המשך במכתבו האמור - ברכה וחיוזוק לב כאו"א "להוסיף אומץ בהרבה
תורה והחזקה היהדות",

הרי זה מזכיר ומעורר עוה"פ בהענין אודותו הי' הדיבור של חיבה ושל
חובה מצוי במשך שבועות האחרונים - ענין חמשת המבצעים: מבצע תורה, מבצע
תפלין, מבצע מזוזה, מבצע צדקה ומבצע ספרי קדש בכל בית. ולא נצרכה אלא,
כנ"ל, לתוספת התעוררות וזריזות יתרה ביתר שאח ויהי עז כפולה ומכופלת
למעלה מעלה מבשאר ענינים,

שהרי בכל עניני תורה ומצוה"י גדולה מעלת הזריזות, כנאמר ונשנה בדברי
הד"ל לעולם יקדים אדם לדבר מצוה כו",

על אחת כמה וכמה בחמשת הענינים המוזכרים לעיל, אשר כלליים הם, כאו"א
מהם מגא ומצלא, בכאו"א מהם - כל יום ויום דיו שיפקיע את עצמו, שמה מובן
איך שצ"ל בכל יומא ויומא עבידתי.

וכמו שאחת מהוראות ימי הגאולה הבע"ל היא שכשיהודי מחליט בתוקף המתאים
בעניני תורה ומצוה"י, הקב"ה עוזרו לקיים ההחלטה בפועל למרות כל המניעות
ועיכובים, וכמו שראינו אשר בעל הגאולה התגבר על ההתנגדות של כו" ונצח ועד
אשר, ונהפוך הוא, שע"י המאסר שנכתיים בגאולה נחוס יום אשר "ראוי הוא"
ומסוגל לקובעו ליום התועדות והתעוררות לחיוזוק התורה והיהדות בכל אתר ואתר
לפי ענינו",

מכל שכן בחקפתנו ובמקומות שאין התנגדות כלל וכלל, או - רק התנגדות
הכי קטנה ובודאי ובודאי שאינה בערך כלל להתנגדות שהיתה לבעל הגאולה בימים
ההם בזמן הזה.

כי לאחרי שפתח בעבודה האמורה, הרי על ידי פתיחה זו סלל דרך לכל אחד
ואחת לעשות מעין האמור, בחיוזוק התורה והיהדות ובאופן דמוסף והולך ומתוך
התלהבות ואור וחיות,

- ב -

כולל גם - ועיקר - להשפיע על הזולת ובהסביבה כולה, שממנו יראו וכן יעשו רבים, וגדול זכות והצלחה העוסק עם הרבים והצבור כמפורש בדברי חז"ל, ועי"ז גם מרבים השלום, כלי מחזיק ברכהו של הקב"ה, כולל קיום היעוד: ונתתי שלום בארץ גו' ואולך אתכם קוממיות.

בברכה - בקשר ליום ההולדת - לשנת הצלחה בגו' וזאת צדקה וזאת צדקה
צברכת הצלחה בכל האמות
ומתוך שמחה וגאולה מכל
דברים המונעים בזה ומבלבליים
ובברכה חג הגאולה

ובלשוננו: במכתב מט"ו סיון התרפ"ח (בסה"מ תש"ח, ע' רסג). בשם ישראל יכונה: ואינו עיקר שמו (ראה מפרשים ריש נדרים. ובכ"מ). מבלי התחשב. ו**חורתו**: יראה רמב"ם הל' גירושין ספ"ב. לבו תמים: כמש"נ (שה"ש ה"ב, א"י ישנה (בגלוהא, זה"ג צה, א) ורבי ער. וראה לקו"ת שה"ש לד, א. לה"ב. ובכ"מ). המבצעים: להעיר מס' ערה"כ (לבעה"ס סדה"ד) ובס' קה"י: כצע אותיות השניות דאברהם יצחק יעקב. ומצינו למעליהם: מצוה לבצוע (סנה' ג, ב). תנבה: דמגנא ומצלא (סוטה כא, א). וראה סיום המשך מים רבים, תרל"ו. קונטרס עה"ה בחלתו. תפלין: דעי' תש"ר ויראו ממך (ברכות ו, סע"א), ותש"ר זקוקה להקדמת) תש"י (מנחת לוי, סע"א). וראה תורת הבעש"ט על מרז"ל תפלין דמארי עלמא (סה"ש קיץ ה"ש"ת ע' 133). מזוזה: שע"ז ה' ישמר צאתך ובואך מעטה ועד עולם (זה"ש רסג, ב). ובירוש פאה פ"א ה"ה דאמר רבי לארטובן חפציר ותפצי לא ישוון בה. וראה ההוספה בשאילתות קמה. ועיי"ג בכתיבי הארז"ל (סידורו בחלתו סוף כוונה המזוזה בגן קרוב לסופו. ש' ההחלמות ד"ו כנגיטת המוחין, בחלתו ובסופו) דמציל פיצה"ר, לא ישלוט השטן בביה, ה"בית ינצ' משלים זרוחות רעות, מגין מן המזיקין, מברית את הקליפות, אין נאחזות (ינקו) שם. צדקה: עפמ"ש בתנחומא משפטים סו: והחית אותו חייך כו'. וראה סידור (עם דא"ח) עה"פ צדיק הוי'. קונטרס יש"כ תש"ט. ספרי: ב"ת: ראה במד"ב ר"פ קורח: בית מלא ספרים. ובאוה"ת (ע' תרסב) ע"ס דאצילות. וזריותה. פעלה: אגה"ק סוס"ז. וראה ליקוטי לוי יצחק בהערות לשם. ונשנה. כו': אגה"ק סכ"א. כללים הם: התורה (ספרי קודש) כוללת כל המצות ות"ת כנגד כולם. תפלין הן לשעבד המוח והלב (שו"ע אדה"ז האות סכ"ה ס"א). מזוזה כוללת כל המצות (סידור שער התנוכה רעה, א). צדקה שקולה כנגד כל המצות ובכל תלמוד ירושלמי היא נקראת מצוה סתם (תניא פל"ד). ובאו"ת להה"מ ס"פ ראה: הדבק במדותיו ר"ל מה הקב"ה משפיע אף אתה חיי' משפיע (עז"ז - באגה"ק ס"ז). שששיהודי מחליט בתוקף כו' הקב"ה עוזרו לקיים כו' למרות כו': וז"ל ששהו משני (ההלים עג, כח): שהי באי' הוי' מהסי לספר כל מלאכותיה. ראוי. ענינו: מכתב הנ"ל. ולאחרי שפתח. דרך לכל אחד: דכאשר פתח הצידור ונמשך כו' עי"ז ביכולת כאו"א כו' (סד"ה כי כאשר השמים, הרע"ה). בדברי חז"ל: אבוח פ"ב, מ"ב. ובכ"מ. ד"ה עשרה שיושבים תרפ"ח (בסה"מ סס). השלום. חלב"ה: ראה עוקצין בסופה. ונתתי. קוממיות: בחוקותי כו, ו-יג. קוממיות בקומה זקופה (תיב"ע והו"כ, הרקא בפרש"י סס).

מכתב מכ"ק אדמו"ר לאב הכלה, בו הוסיף בסופו: ובהשגחה בתו"ת בפרט

מישולובין - פ.מ.
RABBI MENACHEM M. SCHNEERSON
Lubavitch
770 Eastern Parkway
Brooklyn, N. Y. 11213
493-9250

מנחם מענדל שניאורסאהן
ליובאוויטש
770 איסטערן פארקוויי
ברוקלין, נ.י.

ב"ה, סו" המוד תשל"ו
ברוקלין, נ.י.

הו"ח אי"א נו"נ וכו'
מוה" מיכאל שי'

שלום וברכה!

במענה על הודעתו אשר נולד להס בן למזל טוב,
הנה יה"ר מהשי"ת שיכניסוהו לבריתו של אברהם
אבינו, וכשם שיכניסוהו לברית כן יכניסוהו להורה
ולחופה ולמעשים טובים, ויגדלו ביחד עם זוג' הי' מתוך
הרחבה.

בברכת מזל טוב

נ.ב.
בטח משהתף (וישתתף ביתר שאת) בהמבצעים, הו" יצליחם.

מכתב ברכה שקיבל זקן החתן להולדת אחד מבניו, ובסופו ההוספה: בטח משתתף (וישתתף ביתר שאת) בהמבצעים, וה' יצליחם.

גורביץ - יערעס

I MENACHEM M. SCHNEERSON
Lubavitch
770 Eastern Parkway
Brooklyn, N. Y. 11213
493-9250

מנחם מענדל שניאורסאהן
ליובאוויטש

770 איסטערן פארקוויי
ברוקלין, נ.י.

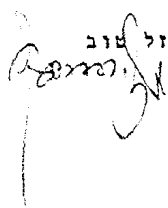
ב"ה, כד"ר אד"ר חשל"ח
ברוקלין, נ.י.

האברך הו"ח אי"א נו"נ וכו'
מוה' יוסף יצחק שי' הלוי
וב"ג תי'

שלום וברכה!

במענה על ההודעה מקביעות זמןחתונתם ליום
יט' אד"ס הבע"ל,

הנני בזה להביע בלכתך ברכה מזל טוב מזל
טוב ושחיה בשעה טובה ומוצלחה ויבנו בית בישראל
בנין עדי עד על יסודי התורה והמצוה כפי שהם מוארים
במאור שבתורה זוהי תורה החסידות.

בברכה מזל טוב
מזל טוב

מכתב כ"ק אדמו"ר לנישואי הורי הכלה

37

ב"ה, יא' אר"ש תשל"ח
ברוקלין, נ.י.

הרה"ח אי"א נו"נ עוסק בצ"צ
מוה" ישכר דוב שי" הלוי

שלום וברכה!

במענה על ההודעה מקביעות זמן חתונה
ביום האברך מנה' יוסף יצחק שי" עם ב"ג ברת
נהמה חי' ליום יט' אר"ש הבע"ל,

הנני בזה להביע ברכתי ברכת מזל טוב
מזל טוב ושתהי' בטעה טובה ומוצלחה ויבנו
בית בישראל בנין ערי עד על יסודי התורה
והמצוה כפי שהם שארים במאור שבחורה זוהי
תורה המסידות.

ויררו מהם רוב נחת יהודי אשתי
חסידותי.

בברכת מזל טוב
מזל טוב

הפ"נ שבמכ" יקראו בעת רצון על הציון הק'.

מכתב כ"ק אדמו"ר לזקן הכלה, אודות נישואי הורי הכלה

ויגלר - ירות"ו

RABBI MENACHEM M. SCHNEERSON
Lubavitch
770 Eastern Parkway
Brooklyn, N. Y. 11213
493-9250

מנחם מענדל שניאורסאהן
ליובאוויטש

770 איסטערן פארקוויי
ברוקלין, נ. י.

בי"ה, כ"ו טבת תשמ"ג
ברוקלין, נ. י.

מרים יוכבד ת"י

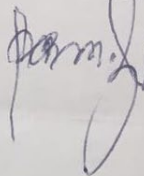
ברכה ושלוש!

במענה למכתבה בו כותבת אשר הגיעה לגיל
שתים עשרה שנה, היא עונת בת מצוה,

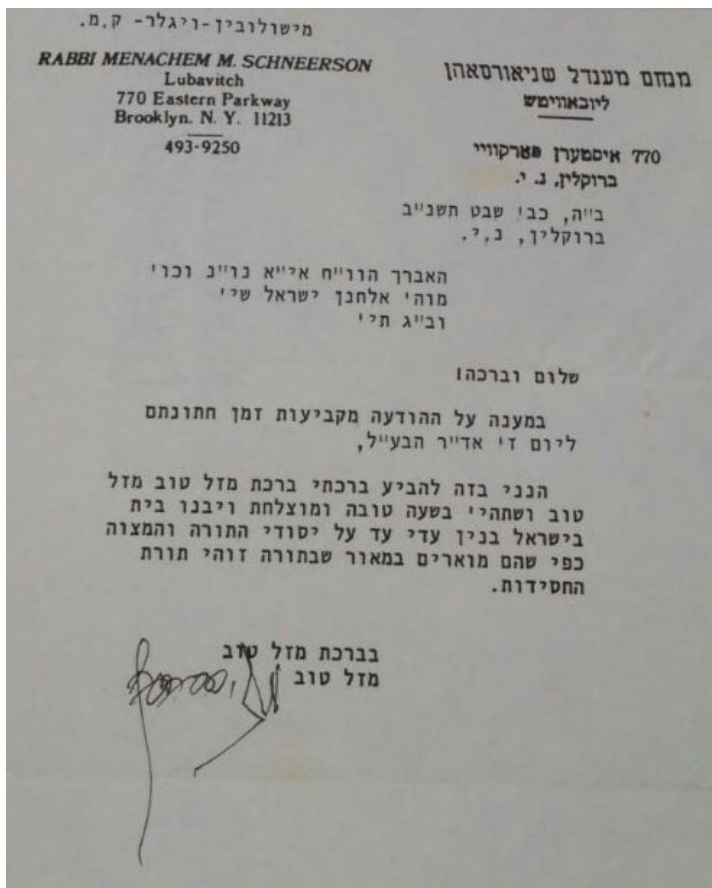
הנה יהי רצון שתקבל עליך עול מלכות
שמים ועול מצות בלבב שלם, והשם יתברך יצליחך
בלימודך ובהנהגה ותגדלי להיות ראוי' לשם בת
חבי'ד מתאימה לרצון נשיאינו הקדושים זצוקלה"ה
נבג"מ זי"ע,

ותשפיע גם על החבירות ת"י שלך בזה, בדבור
ועוד יותר - על ידי היותך דוגמא חי' של בת ישראל
המחוננת בדרכי החסידות.

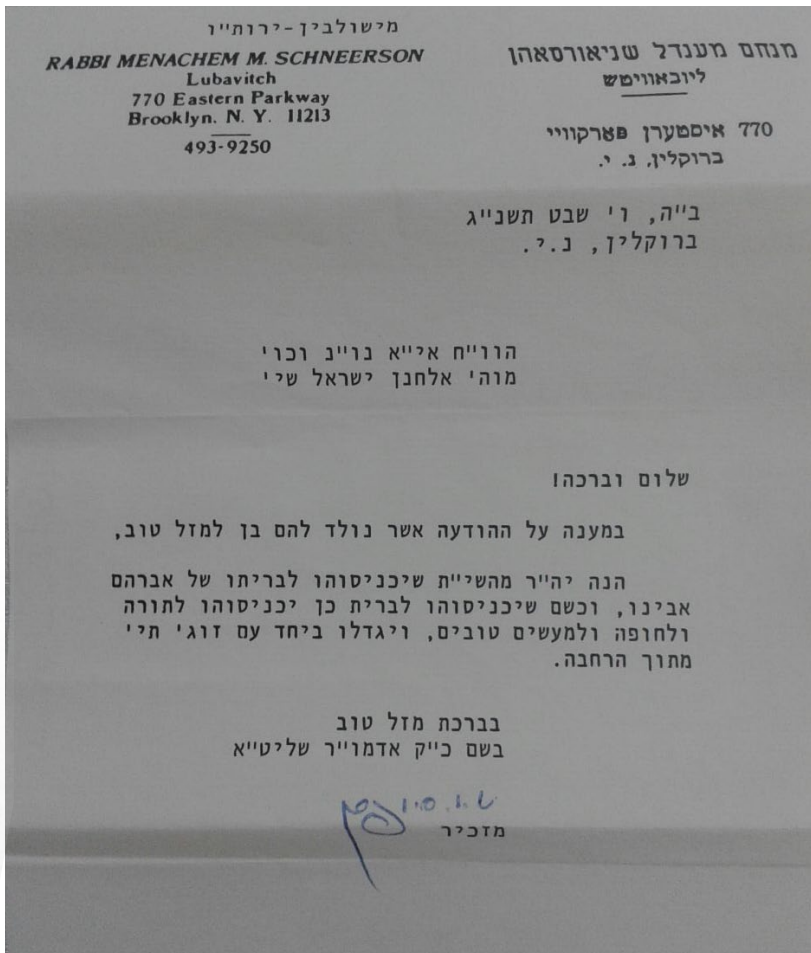
וזה יביא לך אושר וזחני וגשמי.

בברכה

מכתב כ"ק אדמו"ר לאם החתן, לרגל הבת-מצוה

מכתב כ"ק אדמו"ר לנישואי הורי החתן

מכתב כ"ק אדמו"ר להולדת החתן*, יומיים אחר יום-הולדתו

* ראה יחידות כללית לנשי ובנות חב"ד, אייר תשמ"ד

הגהות כ"ק אדמו"ר על קונטרס ענינה של תורת החסידות

עלים אלו הינם מההגהה האחרונה שערך כ"ק אדמו"ר על הקונטרס, שהודפס כמבוא לכרך הראשון של 'ספר הערכים חב"ד'. משכך, רובם של ההגהות במהדורה זו, שכבר הוכנה לדפוס, הינם תיקוני לשון וכיו"ב, בהם נראה גודל דיוקן של כ"ק אדמו"ר

לא השתלשלה העולמות, נשמות ו
ד לפטת ביותר, נעזף תחלתו כוסמן
תוכנם הנמיני של ענינים שבגילוי
(א) של מצות החובות הלכות, כג
המדריגות שבהן.
(ב) של מצות מעשיות — טעמן הם
(ג) של הלכות ומנהגים. ושני סוגיה
בית אפיו, אים מועד לעולם, ועוד,
בלע לא פליט, שסירדשו — במצות הנכ
(ד) של מושגים שונים בתניד ומ
הנור, ובדומות
אישים (כמו אכרנם אבינו, אחי ה
ת המדריגות שלהם. וכן ספרים)
גולה שבום וכדו,
מושגים מעניני העולם שנתרת וה
ענוג ורצון וכדו, אורי השמש, כח
אלו באים מרובם רק כמור מסילים לה
ריכות ומגלה את פנימיותם ואך ש
ללום) נעשו לעצמן תיקונים שלמות ב
מושגים שהם כימיים — כתרות וה
מושגים אלו שהסירות מהדת אר
כדו, עם חיות כינוי לענינים שונים,
הו דבר והוא בהמונה -אנרת"ו סמיון
היה ענינו אלא גם סעד הנימטיא סבו
נקבע הוא לעדך, אבל המנהג שבו
לית נוריא עמו, ד. והוא לעתים א
רית או שפירוש סמיון כמנהג א
דדו, כן הוא נגזע לחיותי
פלאכים (לעיתים ברות) ש
הוא ענינו ה
הביות המגרת והשום ה
בנוגע להחכמות — והנדרת
בן העינים)
לא זו בלבד, אלא שכל זה
(של תורה)
אננו, לא זוהי פתוחה
לנמיני כהנאים ביה המבולש
לגבו אים ביה כן הם גם לגבו
מאזר דלא משש השיבוי", א
כוללת הוא במילא גם את כל ה
אכן, אף שכל חלקי הת
זה, עיקר נקודה זו מתבטא
(דוקא) המשכת אים שנמצא
כי כל חלקי התורה,
-ומבטא (גייט ארויס) מנו

(14) תחומא ספריו ב
תיא פנייה לקיית במדבר ר
(15) דהא סירדו הרחי
(15*) כי כל עניני ה
חלק, אהית עדים (ע' ה
הית י' ב' וככים) ודו

אגרת
סימן
כפח, א.)

מבוא

סובב ומלא השתלשלות העולמות, נשמות ומלאכים וכו' (או כללים, כגון: כל הגבות ביותר יורד למטה ביותר, נעוץ תחלתן כסופן וסופן בתחלתן, וכו').

ב. תוכנם הפנימי של עניינים שבגילויא דתורה, ובהם:

א) של מצות דחובות הלכות, כמו: אהבת ה', יראת ה', אהבת ישראל ועוד — אופן והמדיניות שבהן.

ב) של מצות מעשיות — טעמן הפנימי וענינן ברוחניות למעלה ובעבודת האדם.

ג) של הלכות ומנהגים, ושני סוגים בהם: (א) טעם ההלכות (וכמו: אבדת רבו קדמת לאבדת אפיו, אדם מועד לעולם, ועוד), (ב) מושג הרוחני של ההלכה (וכמו: אידי דטרוד למבלע לא מליט, שפירושו — בכוח הנפש: כשאדם טרוד לקבל איא לו להשפיע, ועוד).

ד) של מושגים שונים בתניך ומדרישי חז"ל, כמו: אבות, אביה, אביר, יעקב, אבני שיש טהור, וכדומה.

ה. אישים (כמו אברהם אבינו, אחי השלוני, רשב"י, רמב"ם, אריז"ל ועוד) שחסידות מבראת את המדינה שלהם, וכן ספרים (כמו זהר, תניא, ועוד) שחסידות מבראת את ענינם והמנולה שבהם וכו'.

ד. מושגים מעניני העולם השוררת החסידות עוסקת בהם, כגון: כחות הנפש (שכל ומדות, תענוג ורצון וכו'), אור השמש, כח הצמיחה, ארבעה היסודות ארמ"ע, ועוד. ואף שעינינו אלו באים ברובם רק בתור משלים להמושגים דמיוניים ותרצה, הרי החסידות מבראת אותם באיכות ומגלה את מציאותם ואין שהם משתלשלים משרשם הרוחני שלמעלה. עו שגם המשלים נעשו לעצמן לשגיית שלמות בתורת הברד.

ה. מושגים שהם כינויים — בתורת החסידות — למושגים שונים. אלא שבתור ערכים נקבעו רק מושגים אלו שחסידות מחדשת או מוסיפה ביאור במירוש המונחים עצמם. לדוגמא: המונח "אביר", עם היותו כינוי לענינים שונים, מכיון שבחסידות מתבאר גם ענינו הרוחני, נקבע לערך. אותו הדבר הוא בהמונח "אגרת": מכיון שזה מה שזוא כינוי לספרות המלכות אינו רק מצד משטות ענינו אלא גם מצד הגימטריא שבו, הרי החסידות מחדשת לנו פירוש בחיבת אגרת

נכתב: שגם המשלים נעשו לעצמן לסוגיות שלמות בתורת חב"ד.
 כ"ק אדמו"ר תיקן: שגם המשלים לעצמן נעשו סוגיות.

(וכידוע הסיפור מכ"ק מריה אדמו"ר, שבאותה מנסיעותיו, והתוכוח כמה אנשים חגיגי דיעות שונות אדות יחס התורה להשיטות המדיניות ועם איו מהן היא מסכמת, וכל אוד מהם הראה מקור בתורה לשיטתו. כששאלו את חוריד כיק מריה אדמו"ר בזה, ענה: התורה להיותה תכלית האמת והטוב, ישנם בה כל הענינים הטובים שבכל השיטות).

בנוגע להחכמות — התורה היא החכמה היותר נעלית, כמ"ש "כי היא חכמתם ובינתכם לעיני העמים)

ולא זו בלבד, אלא שכל השפעת החיות בעולם (גם בעולמות העליונים) תלוי בנדקודק קל של תורה

אמנם, לא זוהי מהותה של התורה, מהותה של תורה הוא מה שהיא מיוחדת לגמרי באוי"ס ביה המלוכש בת בתכלית היחודי, ולכן, כיון שכל העולמות הם כלא ממש

כ"ק אדמו"ר סימן להעביר את הערה 18 למקום זה בשיחה.

101

41) מצד בחי נרית, האדם הוא במציאותו עדיין, אלא שעובד הוא את כורא. ומכיון שהוא במציאותו, הרי (א) כותנו בעבודתו הוא בשביל הגלויים (שכללות והרצף המנהג ע"פ דין, כמבואר בדת מות בשלות הי"ל סעיף שני), כי גם בבחי ח"י ישנו איזה מובקש דת' וזאת התרומה עמ"י. קונס העבודה הוא במציאותו למגרי, ולכן (א) אין שום מובקש בעבודתו — התנהגה ולפנים משורת הדין. (ב) נשתנה גם טבע מותו (מבורת לחסד ומחסד לבבורה וכו').

42) כי ההתעלפות היא רק בנוגע לגלויים ולא בעצם השמה, בחי יחידה, שלכן אפשר להעיר.

43) דאה ריה וידבר תרע"ט, שם. שנימיות התורה שלמד משיח הוא מצד בחי היחידה שבו, ולהעיר מן שאחי השלוי — רבו של הבעש"ט, מיסד תורת החסידות [שנימיות התורה, סעיף שנימיות התורה שתגלה לעתיד] — נקרא בשם בעל ח"י יחידה" (סתי"ש הש"ת ע' 159), וכן ראשי אלפי ישראל שבכל דור — הגושים שגילו תורת החסידות, הם בחי יחידה הבלתי של כלל ישראל ד"ה פה בשלום (בשנימית לאדמוהא"מ) פ"ב.

44) שמתורת החסידות נוצר בזה שהביא את החסידות להכנה והשגה דהכי, גילה את עצם שנימיות התורה ד"ה פה בשלום תרע"ה, בשם אדמו"ר (מהרש"ב), יני, גם כסלו עט"ה, וראה גם לק"ש ח"ד ע"י 1138.

45) סתי"ש תשי"ב ע' 127 אול"ך, וראה לק"ש תשי"ב (ג א) כשירוש ענין נשמות חדשות. ושי"ב

46) ולהעיר מזה אשר חג האבולע יט כסלו [שאו ח"י עיקר ענין התלבשות החסידות בשכל (תרי"ט ע' 114, וראה לק"ש ח"א כ"ב, א אול"ך), שעי' התלבשות זו, מתבטא העצם דשנימיות התורה כבהערה 44] הוא ראש השנה לחסידות, שענינו של ר"ה הוא בחינה כללית, ובו נמשך — עומק ושנימיות כ"י בבחי שנימיות ויצאת או"י"ב (נאמ"ה) של אדמו"ר (מהרש"ב) ג"ע לייט כסלו תרע"ב, נדפס — מאקסימיליא — כמבוא לקונטרס ומעין ע' 17.

47) ובמס' לאחרי גאולת י"ט כסלו (לאחרי סטרוברג) וכדוע פתגם כ"ק אדמו"ר (מהרש"ב) ג"ע ב"ה; מה היה תוע כשכותשין אותו הוא מוציא את שמו כ"י כן ע"י הקונטרס שהיו כסטרוברג נתל"ה השנימיות ודקא כ"י" (תורת שלום ע' 26).

48) א"י"ב שני הקיש מ"ד אול"ך, ועיי"ש המפרש בין י"ן (דיון) לשמן (דיון דיון), שהיו ע"י עיבורו בהעלם בענינים הולך ומתגבר בכוח, משאי"ב השמן, עיבורו ביות אין מוסף כוח כלל. והי"ע, ש"ן הוא בחי העלם — י"ן בביטוריא "ח"י" (ולכן מיוסף כוח ע"י עיבורו בהעלם), משאי"ב שמן הוא למעשה מבר ענין העלם וגלוי (שכלן עיבורו בהעלם אינו מוסף כוח), ומה מובן, שגם תורת החסידות שלמשה לשמן, היא למעלה מבר העלם וגלוי (ולכן, ביכולתה לעשות מהעלם — גלוי, בג"ל הערה 46).

ענינה של תורת החסידות

של כל דבר, אלא שהוא בחי "עצמי", ולהיותו עצמי, נמצא הוא בכל דבר", כי העצמי נמצא בכל.

ודבר זה, ככל הענינים שבשנימיות התורה, מתבטא גם בגולה דתורה, עד בחלכה למעשה: מצד אחד, השמן אינו מתערב בשאר משקין", ולאידך גיסא, מפעפע הוא בכל דבר".

ולכן נמשלה תורת החסידות לשמן, כי גם בה — שתי חכונות אלו: מצד ענינה העצמי — אינה מתערבת בשום דבר — עצם נקודת, תחיות שלמעלה מתתפשות, ולאידך גיסא — מתפשטת היא ומפעמט בכל דבר ודבר, כג"ל.

כ"ק אדמו"ר
הוא ראש השנה לחסידות
שענינו של ר"ה הוא בחינה כללית
והוא מוציא את שמו כ"י כן ע"י הקונטרס שהיו כסטרוברג נתל"ה השנימיות ודקא כ"י" (תורת שלום ע' 26)

על מה שציינו המניחים בהערה ליי"ט כסלו עטר"ת, שאל כ"ק אדמו"ר:

כבר שאלתי הפי', השייך דלפניו (שהמוכרז בשם אדנ"ע אחר זה אז ואז צ"ל ביי"ט, או שזהו שיחה ענין

בפ"ע וכו', וא"כ לציין נדפס, לא נדפס?

[כנראה הכוונה: האם הציון לשמח"ת עטר"ת נמשך על מה שכתוב קודם בהערה, וצריך לכתוב "ביי"ט", או שזהו מ"מ בפני עצמו, ואם כן - יש לכתוב (היכן ו)האם נדפס].

וכידוע הסיפור מהחסיד ר' יקותיאל ליפעלער. שכשרצה אדמיר הזקן לברכו באריחת ימים. אמר: -אבער ניט מיט פויערשע יארן (לא חיי אכר), וואס עינים להם ולא יראו אנשים להם ולא ישמעו. מען זעהט ניט קיין געשליכקייט און מען הערט ניט קיין געשליכקייט" (שאין רואים ושומעים אלקות) ". ולכאורה תמוה: כשנותנים מתנה לאדם ובפרט מתנה גדולה. הרי אין מקום שיאמר שאיננו רוצה בה רק בתנאי שהמתנה תהי' גדולה עוד יותר, ומכיון אשר גם אריכות ימים מצד עצמה הוא דבר גדול ביותר (ובפרט שכלל הגנת החיות כוללת את כל הנבנות שבבעולם), איך התנה הריי תנאים בתברכה?

אך הביאר בזה שתנאי של הריי לא שיוסיפו לו בתברכה. כיא שהצטייכת ימים תהי' מציאות של ימיחיים. כי ה' מונח (אפגעלייגט) אצלו בפשטות שכל מציאת החיות הוא ראיית ושומעת אלקות. ולכן התנה -אבער ניט מיט פויערשע יארן, כי ימים ושנים שאין רוצה והנאות אצלו לא הוו והשבות אצלו למציאות בלל. וצדקת — הוא בוימים ושנים

כ"ק אדמו"ר תיקן "אריכות ימים"

(אלקות בפשיטות כו') הוא: לפני הצטוות ולאחריו כו' אחר כך כו' ועד בצדקים בודים כו' וכו' ימי' נתייל. הרי שבוני דרגות בזה. (97) אלא שכלפי הלוקח ישנו (איסור אחר:) האיסור ולפני עור (סמיע חרמ סקמיו סקליס). אצל בנוגע להוציא שקלו מהגולן, אין בזה איסור.

ענינה של תורת החסידות

השטו

הנהיגה תורה החסידות ומרארת. שכל המצות. גם המצות שיש עליהם טעם. עיקרם הוא

כ"ק אדמו"ר סימן להשמיט תיבת "שדהו", וכתב במקומה "חפצו".

ואמיתית הרגש זה הוא מצד היחידה דוקא. כי נרניה. מכיון שהתקשרותם בתבואה הוא (כפי ה) מצד ציורם הם, גם תפיסתם ברצון העליון הוא כמו שהוא מלוכש בציוור. ורק היחידה שאין בה שום מבוקש לעצמה כלל. התקשרותה לאלקות הוא מצד אלקות — נרניה בה אמילת מותו של רצה"ע כמו שהוא בפשיטותו. אשר תכליתו הוא הרצון עצמו.

טו. עדין הוא גם בחלק ה"סוד" שב"מדה אני" :

כ"ק אדמו"ר סימן להשמיט תיבות "שום מבוקש", וכתב: "ציור ומבוקש"

נור הקבית שהרצון ומצוא אלו יתלבש גם בטעם. וראת בארוכה לקיט' ט' חקת השליל סקיו' ט' (102) להעיר מחים להרמבים סיו (תובא כדמיצ' סו, כ) שתענות שתן רצ גם מצד השכל ניד לומר עין לא אשפיק.

ובה יובן מה שאמר (עירובין ק, ע"ב): "אלמלי לא ניתנה תורה (ה) היינו למדים צניעות מחתול וכל נמלה כו' — ולכאורה, למה נמלא נמלא פניה.

(103) בקצוה"ח שמים סקיו' שכל זמן שהקרון בעין, אין חיוב השבה על השומר ורק כשפסע (או שנגב וצמד — בשומר שכו') אז נעשה עליו חיוב השלמון. אבל בשורץ אדמירי (תמריז סקיו'): רמת ששית חיוב על הפשיעה אין חיובו בא מחמת הפשיעה עצמה, אלא מטעם שנמסר לו הקרון גשחעב

(*) ועיין דוקא מתנה יותר ענין היחידה מאשר עיי' קיום המצות "תועים" שהוא רק בידן עכ"ע. כי בהו דוקא מתבאר שפיוס המצות הוא מצד עצם נפשו, שלכן פעל זה גם של שכלו, כי המצות נמלא בכל התפוס, כולקמן סקיו' יו.

אל כו' ה" סוסיק (בגוש) כיא אדמיר (מחורש"ב) ינע לשהי מביש מריז' אז.

כ"ק אדמו"ר תיקן מספר הכוכביות בהערה.

דברים אחדים הרב יוסף יצחק גורביץ

בעת הבריחה הגדולה של אנ"ש מרוסיה שהחלה בתש"ו, היה עסקן מסוים בלבוב, חסיד באבוב, שעבד ביחד עם ר' לייבל מוצקין על זיוף המסמכים. הורינו היו אז זוג טרי, חמשה חודשים בלבד אחרי החתונה, והם הצטרפו לבריחה הזאת. אבי שילם לאותו עסקן כסף עבור התעודות המזויפות, ודובר שהוא ואמי ייסעו בזהויות אחרות, כל אחד לחוד.

כשהגיע מועד הנסיעה, הוא סיכם עם אבי שיקבל את התעודות שלו ברכבת. אולם לפועל, משהו השתבש, והתעודות לא הגיעו לאבי. כשעלו השוטרים במעבר הגבול אל הרכבת, היה אבי בלי מסמכים, והם קרעו אותו מאמי והורידוהו מהרכבת. החסיד ר' שמואל בצלאל ע"ה אלטהויו שהיה על הרכבת נתן לאבי מיד שעון זהב שעוד היה ברשותו כדי שישחד בו את השוטר. אולם למגינת לב, השוטר נטל את השעון, ולא אבה לשחרר את אבי...

זו הייתה טרגדיה נוראית. אמי, בראותה זאת, חפצה לרדת גם ולהישאר עם אבי, אולם שניים מהחסידים שהיו באותה בריחה, הרה"ח דוד חן ע"ה והרה"ח שמואל בצלאל אלטהויו ע"ה, אחזו בה בכוח לבל תרד.

הרבנים שהיו באותה מעמד חפצו לסדר 'גט על תנאי', שבאם לא ייצא אבי מרוסיה תוך כך וכך שנים ולא ייוודע מה עלה בעקבותיו, לא תוותר אמי עגונה. עד כדי כך היה המצב... אולם בהשגחה פרטית לא נמצא שם קלף וסופר, ומה גם שהשוטרים לא אבו להמתין, והרכבת יצאה לדרכה בהותירה את אבי שנתיים ימים בבתי הסוהר הרוסיים, באשמת ניסיון הברחה של הגבול.

את המשך הקורות עמו, מתאר אבי ברשימת הזיכרונות המתפרסמת בזה.

שלא לחשוב רעת רעהו

העסקן הנזכר, הגיע אף הוא לצרפת, ביחד עם קהילות החסידים. אולם הסיפור

הכה גלים, והחסידיים חפצו לערוך עמו חשבון... הוא התחבא מפני אנ"ש, ולבסוף נסע לארה"ב, שם השתקע.

כעבור שנים, בתשכ"ג, הגיע אבי בפעם הראשונה אל הרבי, והתארח בבית גיסו, בפינת הרחובות ברוקלין ומונטגומרי. בשבת בבוקר, בעת הליכתו ל770, ראה מולו משפחה חסידית צועדת עם כמה ילדים. כשהתקרבו יותר, זיהה אבי שמדובר באותו עסקן, חסיד באבוב, שבשלו הופרד מאמי ונותר שנתיים ימים במצור ובמצוק הסובייטי... והנה, פוסע הלה בנחת למולו, חבוש בשטריימל ובעקיטשע מהודרים ומוקף בבני משפחה...

אבי סיפר, כי הבחין שהלה מזהה אותו היטב, וכנראה חושש מהבאות. אבא אמר: ה' עזר לי, וברגע האחרון החלטתי שלשם מה עלי ליצור מהומה... הרי מה שהיה איתי היה רצון ה'...

עם מחשבה כזו, נגש אבי לאותו עסקן והעניק לו חיבוק חם ונשיקה, כאין בליבו עליו מאומה.

אבא אף היה מוסיף, שמזל שכך נהג. שאם לא כן, בכל פעם שהיה נתקל ברחוב באותו עסקן הוא היה גורם לו אי נעימות... כזה היה אבא. הוא חשב על אי הנעימות של אותו אחד.

כוחם של מילים

במשך שנתיים-ימים לא נודע מה קורה עם אבי. אמי הייתה בוכה בביתה על מר גורלה. עלמה צעירה שאך נישאה, נלקחה מבעלה. רק כשהגיע אבא לפולין, יכל לשלוח מברק שהוא בחיים.

ביחד עם אמי, ברחו גם משפחת אחותה, אשת הרב חיים הלל אזימוב ע"ה. כאשר הגיעו לפריז, בחוסר כל, סידר להם הג'וינט מקום ללון בבית מלון בא' מפרברי העיר פריז. היות שלאדם בודד לא נתנו מקום לישון, היא הצטרפה אל אחותה ומשפחתה.

כדי לכלכל את עצמה, היא מצאה עבודת תפירה בחנות חליפות שהקים בפריז יהודי פולני ששרד את השואה. בפרוטות האחרות שהרוויחה אצלו יכלה לקנות אוכל כדי חיי נפשה.

משפחת גורביץ ואימוב. מימין לשמאל: מ' אסתר רסקין, הרה"ח שמואל גורביץ - מוחזקים בידי אמם, מ' חנה. הרב בערל גורביץ אוחז את בנו, אבי הכלה הרב יוסף יצחק. הרה"ח חיים הלל אימוב, אוחז את ביתו מ' אסתר משוטוב (שולוז), זוגתו מ' רישא אוחות את בתם מ' דבורה מרקוביץ. בשורה העליונה, עומדים: מימין - מ' חיה שרה שטיינלץ, הרה"ח שמואל (מולע) אימוב, הרה"ח משה ניסן אימוב, מ' רייזל רסקין

החנות הייתה בתוך פריז, והמלון שבו התגוררו היה מחוץ לעיר. בקומה מעל לדירתם התגורר ר' איצ'ה גולדין ע"ה, שזכה לשמש את הרבי הריי"צ בעת חוליו בתרפ"א. ר' איצ'ה היה על הרכבת בעת שהורידו את אבי, ובצרפת הוא עבד ב'לשכה' שיסד הרבי.

בכל יום,

כשהייתה אמי יורדת מהבית בדרכה לעבודה, הוא היה פוגש אותה בדרכו לעבודתו, והיה מבטיח לה: חנה, אין לך מה לדאוג. אני אומר לך שבעלך יחזור אלייך.

אמי ידעה, שאין בידו מידע מיוחד שנעלם ממנה. אולם במצבה, המילים האלו היו לה למים חיים. היא המתינה כל בוקר לשמוע אותם.

לפעמים, כך סיפרה לי, הייתה יוצאת מהבית ואילו הוא עוד לא הספיק לרדת. כשהייתה מבחינה בכך, הייתה נכנסת בחזרה הביתה ומשאירה את הדלת פתוחה מעט, כך שכשתשמע את רשושי הדלת שלו תצא גם, ותשמע ממנו שוב את המילים שאמר לה בבטחון: "את תראי שהוא עוד יחזור"...

כך, יום יום, שנתיים-ימים.

כששחררו את אבי ממחנה העבודה, כמתואר בזיכרונותיו הנדפסים בהמשך, הוא החל להתעניין להיכן המשיכו חסידי חב"ד בשנים שאחר הבריחה. הוא ידע שאמי ומשפחתה תכננו להמשיך לפריז, אולם בידו לא הייתה כתובת של אף אחד בפריז והוא חפץ לשלוח מברק ולהודיע שהוא בחיים.

משפחת גורביץ בצרפת. מימין לשמאל: אבי הכלה, הרב יוסף יצחק, אמו מרת חנה ע"ה, הסבתא מרת מינה גורביץ, הרב שמואל גורביץ, האחות מ' אסתר רסקין, מוחזקים בידי אביהם, הרב בערל גורביץ

הוא הגיע לקרקוב, שבפולין, ומשם ללודז'. שם אמר לו משהו שהחסידים נסעו לפריז, אבל לא ידע פרטים ושלח אותו לחבר אחר שבא משם.

אותו אחד אמר לאבי שהוא מכיר כתובת של חסיד אחד בפריז, ששמו איצ'ה גולדין...

אבא שלח אליו

מברק, מבלי שהוא כלל מעלה בדעתו שר' איצ'ה זה מתגורר קומה אחת מעל לרעייתו. במברק הוא מודיע שהוא חי, והוא משתדל לסדר מסמכים שיאפשרו לו לנסוע מפולין לגרמניה, ומשם לצרפת.

כשר' איצ'ה רץ עם המברק לבית בו התגוררה אמא, התעוררה שמחה אדירה. הוא אמר לה: חנה, תדעי, אני לא האמנתי שהוא יחזור... אולם האם הייתה לי ברירה? ראיתי אשה צעירה בוכה, והייתי מוכרח לעודד אותה...

זו הייתה השגחה פרטית מופלאה. היהודי שעודד את אמי בכל אותם ימים קשים, היה זה שבא לבשר לה את הבשורה שלה ייחלה.

מה גודל כוחם של מילים מעודדות!

פרק א' מאסר ברדיטשוב

פרשת מאסר ילדי ובחורי תומכי תמימים בעיר בארדיטשוב בשנת תרצ"ח כבר באה בכתובים מספר פעמים; אך בכל הפעמים סופר רק מה שהיה עם הילדים הצעירים בגיל י"ג לערך, שששה מהם החזיקו בנ.ק.וו.ד. (שאח"כ נעשה ק.ג.ב.) ועינו אותם בדרישות וחקירות. ואחר-כך העבירו אותם לבית-ילדים קומוניסטי במחשבה שהם יצליחו לשנות את עקשנותם ביהדות ח"ו, ומסופר שם איך שברחו משם והמשך הנעשה אתם.

אני ועוד שניים היינו מהמבוגרים יותר, אחד מהשניים הוא ר' אליעזר מאגילעווסקי שיי' (ע"ה), והשני היה הבחור שמואל איטקין (ע"ה) שאבדו עקבותיו בזמן המלחמה. החזיקו אותנו וישבנו בבית-האסורים כשנה, והרביעי, ר' משה רובינסון ע"ה, הוא היה האחראי של הישיבה המחתרית הזאת. הוא היקר שלקח על עצמו כל "האשמה". הייתי עמו כמו תלמיד חבר, שמכמה שנים מקודם למדתי עמו בחברותא בעירו קאראלעוויץ ובבית ההורים ע"ה. הוא ישב במובדל מאתנו, ואחר-כך העבירו אותו לעיר הבירה של אוקראינה לעיר קייב, והחזיקו אותו כשנתיים, ובתכנית של נ.ק.וו.ד. היה שיעשו מזה מרקחת ומטעמים גדולים, שהיה לו קשר עם חוץ לארצם, ורצה לארגן מהפיכה נגד הממשלה וכו'. בענין זה, שאולי הוא עיקר הסיפור, לא ידוע לי פרטים (ומסתמא אחיו יבדלח"ט, ר' דובער רובינסון שיי' (ע"ה), שנמצא עכשיו בארץ-ישראל, יוכל למלא היסרון זה).

הישיבה במאסר היתה קשה מאוד, היו ישנים ויושבים על הרצפה של צעמענט [=רצפת בטון] בדוחק גדול מאוד כמו דגים בחבית. בעת החקירות היו מכים באכזריות, הגם שלנו הצעירים בדרך כלל לא הכו. הפחד היה נורא. מנ.ק.וו.ד. העבירו אותנו לבית האסורים, הרעב הציק מאוד כי לא אכלנו רק חתיכת לחם ביום ושאר האוכל החלפנו על חתיכת צוקער שהיו נותנים ליום. זה היה תחילת חודש שבט. השנה היתה מעוברת, והתחלנו לראו אורות חג הפסח הבע"ל, ולכן לא אכלנו הצוקער, ובאופן זה אספנו צוקער שיספיק לנו כ"ג חתיכות לימי החג, כי שמענו שצוקער נותן כוח. כך ישבנו בבית-האסורים בלי שיקחו אותנו לחקירות עד חג הפסח. כנראה שכך היה נמשך עוד זמן, אבל עשינו שגיאה מצד אי-ניסיון, והוא שבערב פסח בבוקר מוקדם כשהילקו מנת לחם יומי, אכלנו אותו תיכף קודם זמן איסורו, מתוך מחשבה שזה אכילת לחם

אחרונה עד אחרי הפסח. בליל החג אמרנו ההגדה בעל-פה מה שהיה ידוע לנו, אכלנו איזה חתיכת צוקער כוונה שיהיה במקום מצה וארבע כוסות, ומרור הרי היה לנו יותר מכזית...

בבוקר יום א' של פסח לא לקחנו הלחם, כי הלוא חוץ ממה שאסור באכילה גם אסור בהנאה להחליף על צוקער, ואפילו לא לקחנו ביד מפני שהוא מוקצה, והאחראי על החדר החזיר את זה לשומר, וזו היתה השגיאה הגדולה-כי אם היינו אומרים לאסירים שמי שרוצה יכול לקחת, לא היה בזה שום דבר רשמי, אבל כשבמשך כמה ימים מחזירים הלחם - וכנראה מסרו זאת לחוקרים - הם ראו בזה כמו שביתת רעב.

זה הכעיס אותם מאד, והעבירו אותנו לנ.ק.וו.ד. והחקירות היו אז קשות מאוד. בעיקר זה היה בלילות, והיו מכים באכזריות גדולה. היו מוציאים אנשים דווקא בלילה מחדרם ומביאים ישר לחוקר, והיו מפילים על הארץ ומכים הרבה וסותמים הפה בסמרטוט שלא תישמע צעקתו, ואחר-כך מורידים המוכה למרתף בין שאר האסורים ולפעמים היו מחזיקים בחדר החקירה כמה מעת לעת בלי לנמנם.

הסדר היה שאם אסיר אחד נמצא בחקירה בזמן שמחלקים האוכל היו מביאים לו את מנתו לחדר החקירה, ובאיזה לילה הייתי בחקירה (איני זוכר איזה ליל פסח היה) ובבוקר הביאו את מנת המרק שלי לחדר שהייתי שם והעמידו על השולחן.

החוקר הראשי, שלדאבוננו היה יהודי ודיבר טוב באידיש, לא היה אז בחדר, ושוטט פשוט שניכר על פניו שהוא גם יהודי, שמר עלי שלא אישן. והנה נכנס החוקר לחדר, וראה שהמרק על השולחן בשלימות, בעוד שכרגיל מרוב רעבון האסירים חוטפים ואוכלים את זה בוריות. הוא שאל אותי למה איני אוכל - ובטח ידע מעצמו מדוע - ועניתי מפני שפסח היום. הוא התקעס מאוד ונתמלא רציחה, כנראה מפני שזו ההוכחה הטובה שהוא אינו מצליח לשנות דעתנו.

אפשר להבין היטב את הכעס והחימה שלו: הנה אנשים גיבורים ובעלי רמה גבוהה, כמו גנרלים וכדומה, נכנעים אצלו ואצל חבריו החוקרים, ומודים אפילו על "חטאים" שלא עשו, רק שיפסיקו להכות אותם ויניחום בחיים, וכל חוקר שמצליח ומשיג את זה הוא חשוב אצל "הראשים" שלו ועושה קריירה. ואילו כאן - ילד או בחור מתעקש ולא נכנע (אצלי לא היה בחשבון אם מותר לי לאכול או אסור, אם זה פיקוח נפש או לא, רק פשוט לא הייתי מסוגל לפתוח את הפה ולאכול חמץ ח"ו).

איני זוכר בדיוק מה אמר מתוך הכעס אבל בערך כך: האם עד עכשיו, לא נכנעת

ועודך מחזיק ב"שטויות" שלך?! כמו שרצה לומר: הגם לכבוש וגוי' פה גם-כן...?! ויצא במהירות מהחדר. כעבור איזה רגעים חזר ובידו מקל של גומי מיוחד להכות, ואמר: נו, עכשיו תאכל. המשכתי בסירובי ואז התחיל להצליף על גבי אחת ושתיים וכו', ובכל מכה הרגשתי הגיהנום.

ואחר-כך זכורני שהנני יושב על הרצפה, ואמר לשוטר שיחזיק אותי, ולקח כפית מרק להכניס בעל-כורחי לפי וכנראה השתעלתי ומזה נשפך על פניו, ואמר בכעס גדול: אני הולך לראות את "בערעלע", אם הוא גם-כן לא אוכל אז יקבל ממני מנה יפה...

"בערעלע" זה היה איש בגיל העמידה לערך, מחסידי בויאן, איש יקר מאוד ובעל מידות תרומיות, איש חי ומהירדים שלנו, ועזר הרבה. בשבת-קודש היה נשאר להתפלל מאוחר אחרי שהמתפללים הלכו, והיה מתפלל באריכות וניגן במתיקות כמו חסיד ליובאוויטש מהעובדים. אחרי שאסרו אותנו, אסרו עוד כשישה אנשים חשובים, וביניהם הרב החשוב ר' שלום ממשפחת פרידמן¹, וגם את בערעלע. בימי פסח אלה אני ובערעלע ישבנו במרתף בחדר אחד, ובאותו לילה שלקחו אותי לחקירה, לקחו גם אותו תחת פיקוח של החוקר שלי, לחדר אחר, וכנ"ל הלך החוקר במהירות מאצלי לחדר שבו נמצא בערעלע. ובינתיים לא ידעתי התוצאות מהנעשה אתו. אחר-כך החזירו אותי למרתף ומצאתי שם שגם הוא הוחזר לשם.

הוא הכיר עלי שאני מוכה, אני לא יכולתי כמובן לראות מה נעשה על גבי מאחור מהמכות. הוא הגביה כותנתי, ואמר לערך כך: נו, אהה, קיבלת 'מנות' גדולות. ושאלתי לו: ומה היה עמך?, הלוא ידוע לי שהלך אצלך בכעס גדול, וענה שבי"ה הוא ניצל ממכות, כי בזמן שהביאו לו מנת הלחם הוא תלש חלק גדול, ואמר להשוטר השומר שצריך לבית-שימוש, וזרק שם הלחם והשומר לא הרגיש. ובזמן שהחוקר נכנס ושאל לשוטר אם אוכל מה שנותנים, ענה שבאמת אכל כל-כך מהר שאפילו לא הרגיש מתי אכל זה, ונתקבל זה אצלו.

כך עבר חג הפסח. בכל יום היו מביאים אסירים חדשים שהוציאו אותם מביתם באמצע הלילה, ומוליכים ישר לחוקר, ותיכף מפילים אותם ומכים באכזריות, וסותמים הפה שלא תישמע צעקתו. פעם אחד ביושבי בחדר חקירה בלילה עייף ויגע, היה נשמע איך שבחדר הסמוך מכים, ואצלי ישבו שני חוקרים, ואמר אחד לשני בצחוק: "טעם אויזע מאלאצאט", ("שם כבר התחילו לטחון"), וכמובן זה השפיע עלי עד כדי

1. הרב שלום פרידמן ע"ה (אח זקנת משפחת החתן, מרת נחמה לאה חזן ע"ה), מחשובי ונכבדי חסידי באיאן, נאסר ע"י הסובייטים באותה שנה, ונרצח בידי הארורים. הי"ד.

שברון לב.

הם היו רגילים להפחיד האסורים בביטוי כזה: אנחנו נטחן בשרך עד שיהיה ממך "קאטלעץ" (קציצות), ואחרי המכות מורידים את המוכה למרתף בין שאר האסורים, שכבר היה להם ניסיון מהנעשה, ואז היה נודע לאסיר החדש שכל מה שיקדים "להודות" על חטאים שלא עשה, ושהיה שייך לקבוצות שרצו להפיל הממשלה וכדומה, ייפטר יותר מהר מהייסורים, אך כמובן, יקבל עונש עשרות שנים עבודת כפייה בסיביר, ועוד יותר מזה... וכמובן אנשים מהחוץ שמקבלים באופן פתאומי כזו מהלומה, בימים הראשונים כמעט לא יכולים לקחת אוכל לפיהם.

במשך שאר ימי הפסח נשארנו הלחם שלנו הפקר ולמרות שכולם היו רעבים, בכל זאת במשך הפסח נשאר קצת יותר לחם ובערעלע וגם אני קבלנו מזה הוספות לאחר הפסח, וזה נתן לנו אפשרות להתחזק מהחלישות.

מהחינוך ומהשפעת הרביים הקי' וכן מהדרגא שקיבלנו אנחנו הקטנים, הבחורים, התלמידים, לא היה לנו רגש שאנחנו בעלי מסירות-נפש עבור התורה והיהדות, רק זה היה כמו דבר שבחלתי אפשרי אחרת. ולא היה לנו חשבון שאנחנו סובלים עבור קיום התורה אלא להפך, שזה מגיע לנו בבחינת "אם בטלת מהתורה יש לך בטלים הרבה" וכנראה לא שמרנו הזמן היקר, נכשלנו בביטול תורה, לא היינו מרוצים באכילת לחם לבד והלכנו לשוק לבקש עוד דבר, כמו דג מלוח או ריבה וכדומה ועוד "חטאים" מעין זה.

החלטנו שבאם נזכה לצאת לחירות נשמח אם יהיה לנו אפילו רק לחם לשובע, ולא נבטל אף רגע לבטלה ונלמד בשמחה. כהמשך להחלטה הזו, הנה כשחזרנו לבית-האסורים, לא אכלתי אפילו רק הלחם והיה נשאר כמעט כל יום ממנו. איני יודע באיזה חשבון עשיתי זאת. חשבתי למה צריכים בכלל לאכול, צריכים להרגיל את הגוף בלי אכילה, עד שנחלשתי מאוד, והתחילו כאבים בחזה, והנשימה נעשתה קשה ועל רגל אחת נעשה כתם כחול ושחור כמו דם שמתייבש, ונתפשט הכתם יותר ויותר והייתי הולך כמו נכה רגליים רח"ל, עד שהעבירו אותי לבית-הרפואה של בית-האסורים.

בימים ההם סבלתי כל כך עד שממש הייתי מסופק אם אשאר בחיים. לא דאגתי כל-כך על זה, אבל חשבתי מה יהיה עם גופי, הלוא הרשעים לא מתחשבים אפילו עם נפטרים, ומסתמא יוליכו את גופי על סוס ועגלה ויזרקוהו לבור עם שאר גופים...

בבית-הרפואה ביקשתי מהרופא שירשום לי הוספה ללחם מעט חמאה, וכנראה

ריחמו עלי ומילאו בקשתי, וקצת-קצת חזרתי לכוחות ב"ה וגם הכתם נתמעט עד שנעלם, וכך החזיקו אותנו עד חודש כסלו תרצ"ט, והוליכו אותנו לנ.ק.וו.ד.

בזמן הזה נשתנה המצב הקשה במדינה קצת לטובה ואלו שלא הספיקו לשלח אותם לארץ גזירה ונשארו בחיים, התחילו לשחרר אותם.

שני חבריי שוחררו ביום יו"ד כסלו (יומא קא גרים) ואותי החזיקו עד ח"י כסלו בצהרים, ומיהרתי לבית-הכנסת של הרה"צ ר' לוי יצחק מבראדטישוב וצלה"ה, ומצאתי שם את ר' מיכעלע, חסיד רוזיני, ובקשתי הראשונה היתה להניח תפילין.

באותו יום הלכתי לדואר ושלחתי טלגרם למוסקווע (איני זוכר איפה לקחתי כסף) ושלחתי מברק לבית ר' בערל קאבילאקער ע"ה (לברטוב) - אב של ר' משה (ע"ה, ויבלחט"א) ר' שלום לברטוב שי' - וכתבתי שיצאתי "מבית רפואה", והכוונה היתה ידועה לו.

אחר-כך נודע לי שהמברק שלי הגיע אליו בליל י"ט כסלו חג הגאולה, ואז היה בביתו התוועדות של אנ"ש החסידים החשובים של מוסקווע וביניהם גם ר' ניסן נעמאנאו ע"ה. וזה הוסיף להם שמחה, שזה סימן שיהיה גאולה לעוד אסורים מאנ"ש

הרה"ח נחום זלמן גורביץ ע"ה, אחיו של ר' בערל

שאסרו אותם מקודם. אחר איזה ימים נסעתי למוסקווע לאחי נחום זלמן שי' (ע"ה) ובמוסקווע היה אז המנהל הראשי של כל ישיבות ליובאוויטש המחתרניות, הלוא הוא היקר באנשים, איש המסירות-נפש הנפלא שמסר נפשו עבור כל תלמיד של ישיבה, הוא ר' יונה כהן ע"ה, שאחר-כך נאסר ע"י הנ.ק.וו.ד, ושם מרוב הייסורים והמכות שעינו אותו החזיר נשמתו המזוקקת ליוצרו, ה' ינקום דמו.

כשבאתי למוסקווע לקח אותי בעצמו לרופא יהודי שהכיר אותו, ועשו לי צילומים ומצאו שיש לי טיבערקולאז [=מחלת ריאות] בשני הצדדים, ואני צריך לאכול דברים

מבריאים, ונסעתי לעיר מולדתי ז'לאבין אצל דודה שלי ע"ה והיה שם מה לאכול וב"ה חזרתי ונתחזקתי.

בכלל, מחיי אנ"ש בארץ הדמים בזמן הקומוניזם יש הרבה מאוד לספר, וכל מה שרשמו וכתבו והדפיסו זה כטיפה מן הים של הצרות שעברו עליהם.

פרק ב'

המאסר השני

המשפחה נחצית במעבר הגבול

ידוע שאחרי גמר מלחמת-העולם השנייה בין רוסיה ואשכנז, נתנה רוסיה רשות לפליטי פולין לחזור למולדתם פולין, ובהודמנות זו יצאו הרבה מאנ"ש מרוסיה ע"י שרשמו כפולנים או שהתחננו עם פולנים וכדומה. זה התחיל בשנת תש"ו.

בזמן המלחמה לקחו אותי לצבא. תחילה שירתתי באחד הגדודים שאומנו להישלח למערכה, במערכה עצמה נפצעתי ונשארתי בחיים בנסים, אחרי המלחמה קבעו שאני צריך להמשיך לעבוד בצבא עוד ב' שנים, ויזכרו לטובה משפחת ר' יעקב יוסף רסקין ע"ה ובנו, ידידי מנחם-מענדל ש"י (ע"ה), שרק בהשתדלותם הושגו עבורי מסמכים שפטרו אותי מהצבא. לא אכנס כאן לאריכות הפרשה. די אם אזכיר שהדבר סודר במוסקווה, ומיד לאחר-מכן נסעתי לסמרקנד שהיו בה כידוע הרבה מאנ"ש.

בט"ו באב התחנתני שם² ואחרי איזה ימים יצאנו לדרך אל העיר לבוב, ממנה יצאו רכבות הפליטים לפולניה ובתוכן הרבה מאנ"ש, כפי שהזכרתי כבר קודם.

בראש-השנה ויום-הכיפורים תש"ז התעכבנו במוסקווה ומשם המשכנו ללבוב. כל מה שעבר בלבוב על אנ"ש עד שהצליחו לעבור את הגבול בכמה תאריכים, סופר ביתר פירוט ע"י ר' ליב מוצקין ש"י שהרבה כידוע להתעסק בכך.

אני עצמי, הגעתי ללבוב עם אמי ע"ה ועם תבלחט"א זוגתי תחי' (ע"ה), שם פגשנו במשפחת אחי נחום-זלמן ש"י (ע"ה) ובמשפחת גיסי הרה"ח ר' הלל אוימוב ע"ה.

מיד עם הגיענו פתחנו בהשתדלות להשיג בכסף ניירות מזויפים של פליטים פולנים.

2. עם מרת חנה ע"ה, בת למשפחת הרה"ח שמואל פווננער ע"ה

משפחת זקנתה של אב הכלה, אם סבתה של הכלה, מ' אסתר הדסה למשפחת פּעוּוּזנר. מימין לשמאל: אם המשפחה מ' אסתר הדסה, בתה מ' ברכה, אחיה, מ' חיה רייבין, לצד סבתם מ' איידלא אגאראדאסקי

אבי הכלה, הרב יוסף יצחק גורביץ מוחזק בידי אביו. ברקע אם המשפחה מ' חנה

עבור זוגתי ואמי השגתי נייר המאשר שזוגתי היא בת אמי. באשר אלי, המטפלים בהשגת הניירות אמרו ששיגו עבורי ניירות נפרדים. שיציגו אותי בשם אחר בנפרד ממשפחתי. בינתיים, אמרו, תיכנס לרכבת הפליטים והנייר ימסר לך בדרך.

שרגדיה בלבוב

במוצש"ק ט' בכסלו תש"ז נכנסנו אני, זוגתי, אמי והרבה מאנ"ש לרכבת. בכניסה בדקו את שמותינו עפ"י הרשימות ומי שהיה ברשימה נתבקש למסור רשיון למעבר הגבול. הייתי אמנם ברשימה הכללית, אבל מאחר שלא היה לי עדיין רשיון הבדילו אותי מהנוסעים, ולאחר שהמטרה התירה לרכבת ולנוסעים להמשיך בנסיעה, האשימו אותי בנסיעה בלתי-חוקית ונסיון בריחה. כך נשארתי בידי המטרה הרוסית מובדל ממשפחתי ומאנ"ש כאשר אשתי יוצאת מעבר למסך הברזל ומי יודע אם ומתי בכלל נשוב ונתראה.

היה לי כבר ניסיון ממאסרי הראשון מה זאת אומרת ומה מחכה לי. ידעתי שעכשיו יתחילו חקירות ודרישות מי אני ומה אני ועד מהרה יגלו שאני כבר מואשם אצלם בשני חטאים גדולים - האחד שאני מוברח מהצבא כנ"ל, והב' חטא יותר גדול - שברחתי מהנ.ק.וו.ד.

ולמלשינים אל תהי

הדבר היה מספר שבועות קודם המלחמה.

באחד הימים, בהלכי ברחוב בעיר מוסקווה, נתקרב אלי פתאום איש מחופש בבגדים ציבליים [=אזרחיים], הוציא מכיסו נייר המאשר שהוא סוכן נ.ק.וו.ד. וציווני להיכנס למכונת שלו. כשנכנסתי הוליך אותי ישר לבניין הראשי של מינסטעריון הנ.ק.וו.ד. של רוסיה, שם החזיקו אותי מספר ימים בחקירות. הם ביקשו שאגלה להם מהידוע לי איפה יש ישיבות מחתרטיות ואיפה נמצא ילד זה ובחור זה וכו', ובייחוד איפה נמצאים הילדים משה (ע"ה) ושולם לעווערטאוו שי, בניו של ר' דובער (קאבילאקער) לעווערטאוו (ע"ה).

הם הניחו שאני אכן יודע איפה הם, מאחר שלעווערטאוו ואני מחותנים בינינו, ומאחר שהבנים לא נמצאו על-ידם אצל אביהם, הניחו שהם נמצאים באיזו ישיבה מחתרטית.

אמרתי להם שלא ידוע לי דבר ולבסוף אמרו אדרבא, הם משחררים אותי בתנאי שאמשיך ללכת לבית-הכנסת ואהיה בקידושים ובהתוועדויות של אנ"ש, ואחר-כך אבוא לספר להם מהידוע לי.

הייתי מודאג ומופחד מאוד, כי ראיתי שידועים להם פרטים רבים מהנעשה בין אנ"ש, ובפרט פרטים הקשורים באחי נחום-זלמן וחותנו ר' בערל הנ"ל. החוקר הראה לי כמה תיקים של האשמות נגד אחי ור' בערל, וחשבתי שאם אברח ממוסקווה רק אגביר את הסכנה הנשקפת להם. החלטתי שלא לגלות את דרישת החוקרים לאף אחד ועם זאת שלא לברוח ממוסקווה. קיוויתי שבעז"ה אחזיק מעמד שלא לגלות שום דבר לא רצוי אפילו אם אהיה בעצמי בסכנה, אלא שבחקירות הבנתי שלא ידוע לאנ"ש איך מרגלים עליהם ולא יכולתי להתאפק שלא לגלות להם ולהתריע שצריכים זהירות גדולה, ולבסוף סיפרתי את הדבר לר' בערל הנ"ל.

ר' בערל התייעץ עם האחראים של אנ"ש והללו קראו לי ופקדו עלי שאברח, ואעפ"י שהדבר היה נגד עמדתי ושכלי קיבלתי פקודתם ונסעתי לעיר מולדתי ז'לאבין. שהיתי שם איזה זמן אצל דודתי עד שכעבור זמן-מה נודע לי שבחור אחד הגיע לז'לאבין בשליחות הנ.ק.וו.ד. ושאל עלי. ברחתי מיד לעיר באברויסק אל בנה של אותה דודה, וכעבור מספר שבועות התחילה המלחמה הגדולה והנוראה.

פסח ברעב ובצמא

המשך קורותי וקורות אנ"ש בשנים אלה הוא סיפור בפני עצמו.

עתה, כשנפלתי לידם מקץ המלחמה בנסיוני לברוח מלבוש לפולין, ידעתי שיאשימו אותי מיד בשתי הבריחות הנ"ל מהצבא ומהנ.ק.וו.ד. שהרבה חיפשו אותי. הייתי מפוחד מאוד ובעיקר מבולבל, שואל את עצמי איזה גישה לקחת בחקירות שמחכות לי ומה לענות על כל השאלות כדי שלא ייודעו מי אני.

הורידו אותי לחדר צר וחשוך ומוארך שהיו בו כבר מספר אסורים. בתוך הצער והדאגה עלה בדעתי מה שלמדתי ב"דרך מצוותיך" בשרש מצוות התפילה, שנוסח התפילה וג' פעמים בכל יום זה מדרבנן, אבל בעת צרה ח"ו, הרי זו מצווה מן התורה להתפלל ולהתחנן להשי"ת המושיע בעת צרה, ומכאן שבמצבי הנוכחי זכותי וחובתי לקיים מצווה זו כפשוטה.

על-יד הכניסה לחדר, עמד עביט עבור האסורים לעשיית הצרכים, ואמדתי שעד הקיר הנגדי יש ד' אמות. עמדתי אפוא ליד הקיר והתפללתי לאבינו שבשמים שייתן לי דעה נכונה ואדע מה להשיב.

כשנקראתי למחרת לחקירה הראשונה החוקר הקדים באופן ברור שעלי לתת על כל שאלה מענה נכון ואמיתי שלא יהיה בו שום שקר, כי בין כך וכך תיודע האמת, משום שיש ברשותם כמה אופנים להוצאת האמת. ידעתי שהם אמונים על כך, ובכל-זאת החלטתי לומר שאני פליט פולני ולהסביר בכך מדוע הייתי רשום ברשימה הכללית, ובאשר לאישור חציית הגבול, החלטתי לומר שאבד ואיני יודע איפה הוא.

אולם החוקר לא נחפו. בראש-ובראשונה התחיל למלא פרטיכל. הוא שאל את שמי, את שם משפחתי, גילי, מקום הולדתי - המדינה, העיר, הכתובת וכו', וכו', ואחר החל לחקור איפה הייתי ברוסיה בשש שנות המלחמה ושוב ביקש את שמות הערים, הכתובות וכו'.

הייתי בצרה גדולה. על שאלות אמת אין צורך לחשוב, וכדי שלא ירגישו שהכל שקר הייתי צריך לענות על שאלה מהר בלי שירגיש שאני בעצם חושב איזה שקר למסור לו. מובן שכל המענות שנתתי היו כמו שאומרים "מההפטרה", אך ידעתי כל הזמן שאפילו אם לא יעמוד על השקרים, עדיין מגיע לי עונש על הניסיון לעבור את הגבול באופן בלתי-חוקי.

לאחרי מספר ימי חקירות בתחנת הגבול, העבירו אותי עד המשפט לבית-אסורים בעיר סאמביר. ימים אחדים קודם הפסח החזירו אותי לעיר הגבול שם נערך המשפט של כמה אסירים שנאשמו בחטאים כאלה ואני בתוכם, ושפטו אותי לבי' שנים של עבודת כפייה במחנה-אסורים.

גזר-הדין ניתן שבוע לערך קודם הפסח. באותו מרתף היו עמי עוד אסורים, מהם שנתנו להם עונש ג' שנים ומהם שפחות, ולאחד אף רשמו שהוא יוצא לחופש, אבל נשאר איתנו עוד כמה ימים עד השחרור.

בין השוטרים והשומרים היו גם אוקראינים ופולנים, אנשים מבוגרים שידעו מנהגים אחדים של יהודים, ונודע להם שאני לא אוכל לחם בפסח. כנראה שהיו אנשים ישרים, כי מסרו לי איזה ביצים מבושלות ותפוחי-אדמה אפויים עבור חג הפסח שצריך לבוא. בינתיים נודע לאסירים שבהתחלת הפסח נועבר למחנה גדול של אסירים בעיר לבוב, שם מארגנים קבוצות גדולות ושולחים אותן למחנות-עבודה רחוקים בסיביר ובמזרח-הרחוק (ליד יפן). הידענים הוסיפו שהנסיעה אורכת כמה חודשים ויש שמתים בדרך.

לי היה מובן שאף אחד מהמשפחה, מהקרובים והידידים, לא יודעים ולא יכולים לדעת איפה אני, מפני שלא היה ידוע לאף אחד באיזה שם אני רשום. אם כן, מי יכול לעזור לי ומאין יבוא עזרי? - רק מהיחיד והמיוחד יבוא עזרי, מעם ה'.

כפי שאמרתי, גוי אחד מאיתנו נשפט לצאת לחירות ובינתיים נשאר איתנו איזה ימים, ועלה במחשבתי לנסות איתו דבר באופן של 'שלח לחמך על פני המים' וגוי. נזכרתי בכתובת של אחד מאנ"ש שהיה גר בלמברג, הלוא הוא ר' דוד פבזנר, דוד של הרב הלל פבזנר. ידעתי שבנסיעתו לעירו הגוי הזה יצטרך לנסוע דרך למברג, ונתתי לו מכתב למסור להנ"ל, תוך הבטחה שאין ספק שמקבלי המכתב ייתנו לו עבור המעשה איזו מתנה.

כתבתי במכתב בלשון רוסיה (כי ידעתי שקיימת אפשרות שהשלטונות יבדקו אותו קודם היציאה). ציינתי שאני זה וזה כפי שרשום בתיק החקירה שלי. הודעתי שאני שפוט לבי' שנים ואמצא במחנה האסורים בלמברג בימי הפסח, וביקשתי שיביאו דברי מאכל. בסוף המכתב ציינתי באופן לא מובלט ששמי באידיש הוא "בערל". היה לי ספק גדול אם יצא מזה משהו, אך מסרתי לו את המכתב ואחר המשכתי עם כל האסירים בדרך למחנה הגדול בלמברג.

בימי הפסח הייתי רעב מאוד. איני זוכר איזה יום של פסח היה זה, והנה קוראים לי

ללכת לאיזה בית במחנה, שבו היו מוסרים לאסורים חבילות של דברי מאכל שהגיעו מקרובים.

בחבילה שקיבלתי היו כמה ביצים מבושלות, תפוחים ומצות, והבנתי שזו תוצאה של המכתב. אחר-כך נודע לי שהגוי אכן מסר את המכתב לר' דוד והלה מסרו למרת שרה קצנבלויגן ע"ה שנקראה "הדודה שרה" - האמא של יבלחט"א ר' שמעון זלמן ומשה קצנבלויגן ש"י (ע"ה). האשה הנפלאה הזו נודעה במעשייה הטובים ובפרט בדברי ההצלה לרבים. היא היתה זו שהתחילה להשתדל עבורי כפי שאספר כדלהלן.

בזמן שקיבלתי את החבילה, נודע לי שבחדר אחר כלוא אסיר יהודי, מי שהיה ראש הקהילה היהודית של למברג, וביקשתי מהאחראי על החבילות שהיה אסיר יהודי שיואל למסור מחבילתי איזה חלק לאסיר הנ"ל. הלה הסכים ואחר-כך נודע לי שאכן מסר.

באשר אלי, לא עלה בידי ליהנות הרבה מחבילתי, כי מחנה המעבר היה מלא בגזלנים, וכאשר אחד קיבל חבילה הללו היו גוזלים ממנו, וכך היה גם עמדי. לא הספקתי אפילו לטעום ופתאום נתקרב אלי גולן מפורסם ולקח את החבילה. זותי קצת הצידה אך הלה חשב שאני רוצה להתנגד, נתן לי מכה כדי שאשב במנוחה, ובאדיבותו נתן לי איזה דבר ולקח את כל השאר.

כך עבר החג ברעב ובמצוק ובעיקר העדר השתייה שהציקני מאוד. לא שתיתי כי המים הובאו לאסורים באותם כלים שהובא בהם המרק. לאחר העברת המרק לא הקפידו לנקות אותם ובמים נראו פירורים. לפי ידיעתי היו אלה שרידי קטניות, אבל התאפקתי עד אחרון של פסח, יום השמיני, ולא שתיתי. באותו יום פגשתי אחד נושא שני כלים עם מים. היה קשה לי להוסיף ולסבול וחשבתי שבאחרון של פסח יכולים להקל על ספק כזה. ביקשתי אפוא שייתן לי לשתות ורווח לי.

נצחון כנגד הגזלנים

אחרי הפסח החלו ראשי המחנה לארגן קבוצה גדולה לשילוח למזרח הרחוק של רוסיה, מרחק של כמה אלפי קילומטר מלמברג.

והנה כמה וכמה פעמים בא מישוהו שהקריא את שמות אנשים הרשומים לשילוח וביניהם גם את שמי (זייגרטען) וכל פעם שהקריא היה מסתכל בי באופן מיוחד, ופעם אפילו לא הזכיר את שמי כרשום לשילוח אלא רק ששאל מי הוא זייגרטען, וכשענית

שאני הוא זה הסתכל בי והלך... לא הבנתי את הסיבה לכך אבל גם בלי להבין קיוויתי שלא אשלח עם האסורים שהייתי איתם, מהסיבה הבאה:

עד השלוח, הייתי בחדר גדול עם הרבה אסורים, כולם יושבים וישנים על הרצפה זה בצד זה.

בין האסורים היו גולנים גדולים וכמה מהם כעסו עלי מאוד, ובמיוחד אחד מהם שהתפאר שיהיה הראשון שיהרוג אותי לאחר שנצא לדרך.

לכעס שבלבם הייתה סיבה זו: מיד כשהביאו אותי ועוד אסירים מהמשפט לאותו חדר, התקרבו אלי כמה אנשים ולקחו ממני בחזקה שק שהבאתי עמי עם כמה בגדים וחילקו אותם ביניהם, ומובן שלא יכולתי לעמוד נגדם.

באותו מחנה היה מנהג, שכל יום לעת ערב היו נכנסים קצינים מהנהלת המחנה לבדוק ולמנות את מספר האסורים, וכשגמרו יצאו וסגרו את החדר מבחוץ. באותו יום שגולו ממני את השק, הצבעתי קודם שיצאו לסמן שיש לי שאלה, וקיבלתי הרשות לשאול. אמרתי שאני חדש במקום; הגעתי רק היום, וכאן שאלתי שאלת תם - האם בכלל נהוגים כאן סדרים כלשהם, שיש דברים שמותר ויש שאסור - או שאין פה סדרים, לית דין ולית דיין וכל אחד יכול לעשות מה שרוצה?

ענו לי הקצינים בתמיחה: מה פירוש? איך אפשר שמישהו יוכל לעשות כרצונו? ואז סיפרתי את כל העניין שעשו לי. שאלו הקצינים מי הם אלה והצבעתי עליהם - זה וזה וזה והקצינים פקדו עליהם תיכף לצאת מן החדר.

כנראה שהם קיבלו מכות, על כל פנים נצטוו להחזיר לי תיכף הכל, וכך היה. בתוך רגע כמימרא כל מה שלקחו היה מונח אצלי והדבר גרם השתוממות אצל כל האסורים: אצל הישרים ששמחו על התוקף והאומץ שלי, ואצל הגולנים שכעסו עלי כעס גדול על שגרמתי להשפיל ולהפחית תוקפם, ואפילו אצלי-עצמי, שהתפעלתי עלי איך העזתי ולא פחדתי מהתוצאות (אגב, כשהתעוררתי אותו בוקר מהשינה נפל לפי הפסוק מתהילים "יחלקו בגדי וגו' ועל לבושי" וגו').

קרש עידוד והצלח

הנהגה בא היום והוציאו לחצר המחנה את האסורים העומדים לשלוח וביניהם גם אותי, ושמנו סביבנו שמירה גדולה. השוטרים ציוו על כולם שלא לעמוד אלא רק לקפל

הרגליים ולהשפיל הגוף מבלי לשבת על הקרקע, ואילו לי אמרו שלא להתחבר עם כולם אלא לעמוד מן הצד.

המעמד הזה נמשך כמה שעות, הם כורעים בכאב ואני עומד בלי שמירה מיוחדת ואפילו מסתובב קצת בחצר.

מובן שלא הבנתי מה נעשה עמדי. תוך כך שמעתי אחד מהקצינים שואל את השני למה לא מקבלים גם אותי, והלה ענה שלא מוצאים את התיק שלי. הבנתי אם כן שאני מופיע ברשימה, אבל התיק שלי חסר. ידעתי שלכל אסיר יש תיק מיוחד אצל ההנהלה, המכיל את כל הפרטים אודותיו - שמותיו וכו', משפטו וכו' - ושום הנהלה לא מקבלת אסיר בלי התיק שלו. במקרה שלי, לא קיבלה אותי ההנהלה שהיתה צריכה להוליך את הקבוצה ברכבת למזרח-הרחוק.

ה'מומע שרה' באה לבקר

בינתיים לא היה לי שום הסבר לכך. השוטרים הוציאו מן המחנה את הקבוצה הגדולה ואני נשארתי במחנה בלי השגחה מיוחדת. אחר כך נתחברתי לאיזו מחלקה אחרת של אסירים, וכך ניצלתי מפתח הגולנים והשילוח. כעבור איזה זמן קיבלתי הוראה לבוא לפגישה עם אנשים מבחון, זאת-אומרת קרובים או ידידים.

כשנכנסתי למקום הפגישה, אני רואה את "מומע שרה" ועוד איש יהודי, וזו אומרת לי שהוא ארוואקאט [=עורך דין]. הלה שאל אותי במהירות במה הואשמתני וכמה זמן מאסר נגזר עלי, ומומע שרה אומרת לי מהר (כנראה שהרשו להם לפגוש אותי זמן קצר בלבד) "תדע שאנחנו הצלנו אותך מהשילוח המסוכן והדבר עליה ט"ו אלף רובל" (סכום גדול בזמן ההוא) ואז היא לוחשת במהירות שהם שיחדו את האחראים במשרד המחנה והללו הטמינו את התיק שלי מן הצד, ועכשיו יעבירו אותי למחנה עבודה קבוע בלמברג גופא וכאן אשאר. כך נודעתי שאיני אבוד, אני"ש יודעים איפה אני - ונעשה לי קל יותר על הלב. התמלאתי תקווה שהשי"ת עוד יביא לי ישועה מהמצב.

כשהלכו הוכחתי את עצמי: ראה בערל, חשבתי, מקודם לא סמכת על שום ברנש בעולם, כי לא היה לך על מי לקוות, והתקווה וביטחון היו ש"עזרי מעם ה'" בלבד, ועכשיו יש לך ב"ה ביטחון בה', אבל גם קצת במומע שרה...

הבטחתה של מומע שרה התמלאה והועברתי למקום החדש - חדרים גדולים לשינה,

מיטות כפולות לכמה מאות אנשים בחדר אחד ובכל יום בבוקר מוליכים את האסורים תחת שמירה גדולה לעבודת היום - בניית בית-חרושת לייצור עששיות חשמל.

פרק ג'

השבת חזקה מהסובייטים

ללא פשרות

כל השבוע הראשון חלף כך בעבודה קשה, וכשהגיע שבת-קודש הראשון לא ידעתי מה לעשות כדי להינצל מחילול שבת מכניסתה. בסופו-של-דבר, ביום שישי בבוקר נשארתי במחנה ולא הלכתי למקום שמתאספים בו ויוצאים מן המחנה לעבודה. כשהאחראי מצאני בחדר דרש לדעת למה לא הלכתי לעבודה ועניתי שאני חולה ואיני יכול לעבוד. טען האחראי: הלוא יש הסדר שמי שמרגיש שהוא חולה צריך ללכת בהשכמה לרופא המחנה לבדיקה, ואם הרופא קובע שזה נכון נותן לו פתק של פטור. אמרתי שאני פה חדש ולא ידעתי מזה. אמר האחראי: אחר-כך נחליט מה לעשות אתך.

כל יום השישי הייתי בחדר. בליל שבת קודש בשעה עשר לערך, קודם ששכבו לישון, נכנס אחד עם רשימה גדולה והיה קורא שמות עפ"י הרשימה ובסופה הזכיר גם את שמי "זייגרטעץ", מפני ש"Z" היא האות האחרונה. כשגמר להקריא, פקד שאלו שהזכיר את שמותיהם יישארו למחרת במחנה ואחר-כך יאמרו להם מה תפקידם.

בינתיים נודע לאסורים שבית-חרושת של תפירת נעלי-בית מעור (באידיש "טאפקעס") עשה חוזה עם הנהלת המחנה לתפור להם נעליים כאלה, ומובן שאלה שזכו לעבודה הזאת שמחו, משום שלא היתה כעבודת הבניין הקשה שנעשתה בחוץ, תחת קור וגשם וכו', אלא עבודה קלה יותר שנעשתה פנימה באולם. הם שמחו, אבל עבורי לא היתה בכך שמחה, כי גם תפירת נעליים מאבות-המלאכה, ולכן לא דחקתי בצמי בבוקר יום השבת לזכות הזו, ומאחר שהיתה זו התחלת העבודה במקום החדש והעניין עוד לא היה מאורגן, השומרים לא הרגישו בי שאני חסר במקום העבודה, וכך העברתי את יום השבת-קודש הראשון בלי לחללו.

בשבוע הבא כולו עבדתי בתפירת נעליים. היו באותו מקום שולחנות ארוכים וספסלים, אחראי אחד על כל עשרה או יותר אנשים ואחראי נוסף על כל החדר. כשהגיע

ערב שבת-קודש הבא אמרתי לאחראי על החרד: הלוא צריך להעמיד מישהו על-יד דלת הכניסה כדי לשמור שלא יוציאו לחוץ חתיכות עור ונתתי לידו איזה דבר. הלה הסכים מיד לתת לי את השמירה שביקשתי וכך עברה שבת נוספת בלי לחללה.

בשבוע הבא חזרתי וביקשתי מהאחראי שיסכים שאשמור כבשבת העברה, אך הפעם לא הסכים בטענה שלשמירה הזאת מתאים אפילו אדם שחסרה לו יד וכדומה שאינו יכול לעבוד בתפירה, אבל אתה, אמר לי, יש לך ידיים ואתה מסוגל לתפור!...

השבת התקרבה ולא ידעתי מה לעשות, איזו עצה למצוא. בשבת קודש בבוקר הלכתי למקום העבודה והרגשתי כמו אדם קשור בשלשלאות שמכריחים אותו לעשות מה שמצווים עליו. ישבתי על-יד שולחן העבודה, וכשכולם התחילו לעבוד, היד שלי לקחה את החוט ולא היתה מסוגלת להשחיל אותו במחט המכונה. הייתי מבולבל והמחשבות התרוצצו בי. אם לא אעבוד ישלחו אותי כהרגלם לארץ גזירה בסיביר וכדומה. פה ב"ה איני נכשל בטרופה כי מביאים מזמן לזמן אכילה ואפילו תפילין הביאו לי, ובסיביר אפסיד את כל אלה וקרוב מאוד לוודאי שלא אנצל שם מחילול שבת ח"ו - אם כן, עדיף אולי חילול שבת אחת וכו' על חילול ואיבוד כל השאר.

המחשבה הזאת כמעט הכריעה אותי, אבל אז באה מחשבה אחרת - למה לי לדאוג על מה שיהיה ולמה לי לדאוג עבור הקב"ה? - עלי לעשות רק מה שבידי היום, זאת-אומרת להשתדל ככל האפשר שהיום הזה יעבור בלי חילול שבת, והתוצאות הן עסקן של הקב"ה והוא ית' יעשה כרצונו און פארדאגניט דעם ריבונו של עולם [=אל תדאג לריבונו של עולם...]. כך חשבתי, וב"ה שבמחשבה זאת ובהחלטה זו קמתי ממקומי ויצאתי החוצה לחצר המחנה.

כשהגעתי לחצר פגשתי שם אחד שהיה אחראי על ניקיון המחנה ותחתיו כמה אסורים מנקים את החצר. ידעתי שהאחראי אסור כמוני ויהודי כמוני ואדם ישר.

אמרתי לו שקיבלתי פקודה שאני שייך לקבוצה שלו והוספתי: ומאחר שאתה יהודי, תבין אותי שאיני רוצה לחלל שבת ולא תיתן לי שום עבודה. הלה הסכים והוסיף: אבל אל תסתובב לי מול העיניים. לך והתחבא באיזו פינה ולא ירגישו בך. הלכתי אם כן למיטה שלי, שכבתי וכיסיתי עצמי בשמיכה שלא אהיה ניכר. הדבר היה קשה מאוד כי היה זה יום חם והנשימה תחת השמיכה היתה קשה, אבל שמחתי וחשבתי שהכל כדאי.

כך עברו בערך כמה שעות, עד שהאחראי על שולחן העבודה שלי בבית-החרושת מצאני ובא אלי בטענה - למה הלכת ועזבת את העבודה. איני זוכר אם אמרתי את

הסיבה, אבל אמרתי שאיני חוזר. אמר האחראי: תראה, אילו היית עושה לפחות קצת הייתי יכול להוסיף ברישומים שעשית יותר, אבל כשאתה אפילו לא התחלת - מה אני יכול לומר להנהלה? אמרתי לו: אתה לא אשם. העניין לא נוגע לך ותענה להנהלה מה שאתה רוצה.

הלה הסתלק ואני נשארתי במקומי, מחכה שהשבת-קודש תעבור בקדושה והתוצאות בידו של הקב"ה.

מצרה לרווחה

כך הגיע היום סמוך לערב, ואני כבר שמח שהשבת עברה בלא לחללה, ופתאום מופיע האחראי הנ"ל ואומר לי: תדע שראשי ההנהלה מחפשים ודורשים שתבוא אליהם, ועכשיו אתה מוכרח ללכת עמי.

נפחדתי, אבל יום שבת-קודש כבר היה קרוב לגמרו והלכתי. כשבאתי אליהם ראיתי ביניהם אחדים שהיו מוכרים לי ואחד שלא הכרתי (אחר-כך נודע לי שהוא יהודי, ולא זו בלבד אלא שהיה אותו מנהל שעשה את החוזה בין הנהלת המחנה למפעל תפירת נעלי-הבית).

שאלו אותי ראשי ההנהלה למה לא עשיתי את העבודה המוטלת עלי, וכשעברו איזה רגעים בשתיקה כי הייתי מפוחד ולא ידעתי מה לענות, שאל אותי האיש הנ"ל בלשון רוסיה - 'האם מפני שהיום שבת?' ועשיתי בראשי תנועה שפירושה "אם אתה מבין מעצמך אז זהו זה". הלה אישר שהבין ולא האריך בדיבורים. עבור עבודות הנעליים, אמר בקצרה, יש פה מחסן של עורות שהם דבר יקר. כשנודע שגונבים ממנו העמדנו שומרים מקבוצת מכבי-האש של המחנה, כולם אסורים, ואז נודע שגם שומרים אלה גונבים. עתה אנו מחפשים איש נאמן שיכולים לסמוך עליו לתפקיד השומר, והנה המנהל הראשי של עבודות המחנה והקצין והראש של המשטרה החשאית (הנ.ק.וו.ד.) של המחנה המליצו עליך שאתה הוא האדם הראוי לתפקיד זה ויכולים לסמוך עליך שאתה נאמן. האם אתה מוכן ומסכים לזה?

עניתי שכן - אני מסכים ומוכן לשמור יומם ולילה - רק שעכשיו אני מבקש שייתנו לי קצת זמן, כי לא אכלתי ורציתי לקיים מקודם גם מצוות סעודה שלישית כי היה עוד זמן לזה...

כך הפכתי מבונה ותופר ל"שומר ישראל" ושמחתי מאוד. בזמן השמירה היה לי זמן להתפלל ואפילו בתפילין ולומר תהילים וכו'. פרט לכך, גם בגשמיות היה יותר טוב. לא עשיתי עבודה קשה וקיוויתי שאשרוד.

לא הבנתי את הסיבה שבחרו בי אבל תליתי זאת בהחלטה לקיים מצוות בכל מחיר ולהניח תפילין אפילו באולם שיש בו 200 אסורים.

ביודעם שלפעמים אסיר מאבד עצמו לדעת מפני פחדו על מה שמחכה לו, קודם שמכניסים אותו לבית-האסורים בודקים בקפידה את כל חפציו ולוקחים ממנו כל משיחה [חוט] שיש עליו ומסירים ממנו האזור ואפילו כפתורים ממתכות.

גם עלי ערכו חיפוש כזה ומצאו אצלי התפילין. אחד מהשוטרים היה יהודי צעיר, ואמר לי בנחת (כנראה מצער על גורלי) שחייבים להסיר את הרצועות. הם אכן חתכו אותן והחזירו לי את הקציצות [הבתים], אבל כשהביאו אותי למחנה העבודה וראיתי שמרשים שם להחזיק את כל הנ"ל ביקשתי מדודה שרה למסור לי תפילין.

זה היה בחודשי הקיץ. היום מתחיל מוקדם, מעוררים בהשכמה לעבודה והזדרזתי להניח התפילין תיכף לקימה, כי אחר-כך מי יודע אם תהיה הזדמנות לכך. האסורים עוד היו בחדר ולא היה לי מקום מוצנע, לכן עמדתי ליד מיטתי, הנחתי התפילין והתפללתי למרות שזה ניכר לכל. הרגשתי שאם יש בחדר 200 אנשים לערך, הנה ארבע-מאות עיניים מסתכלות בי בתימהון, כל אחד לפי הרגשתו. יש החושבים איזו חוצפה, הלוא פה כל אחד משתדל להיות מוצנע בתוכו כדי שלא ישימו-לב אליו, ובפרט בעניין של דת שהממשלה והמדינה נגדו ורוצים לעקרו, וברגש זה לא מתחשב בכך. אצל אחרים היתה הרגשה של כבוד כלפיי, שאיני מתפעל מכל זה ועושה מה שלדעתי צריך.

אחר-כך פגשתי באסורים בעלי דת, אדוקים באמונתם, שהיו נקראים "באפטיסטים" [כת נוצרית]. אצלם למשל אסור לישא כלי זין, ובזמן המלחמה לא הסכימו להשתתף בה והשלטונות הכניסום לבית-האסורים. הם היו קבוצה של אנשים מבוגרים לפי-ערך, ולאחר ימים אחדים שבהם המשכתי להתפלל ולהניח תפילין, בא אלי אחד מהם כנראה בשם כולם, ואמר לי: כל הכבוד לך. גם אנחנו מאמינים בבורא עולם וגם אנו מתפללים אליו. אבל אנחנו או מפקדים או מתביישים ועושים זאת בצנעה ואילו אתה עושה את שלך בפרסום.

פרט לאלה, היו שם גם הרבה יהודים שגם הם התחלקו כנראה לשני סוגים: אלה שכעסו עלי והשתדלו שלא להראות שהם בני גזעי בחשבם שהתנהגותי גורמת שנאה

ליהודים, ואלה שהתנהגותי גרמה להם הערצה אלי כפי שראיתי בפועל.

שונא ישראל מתנקם בי

הסדר במחנה אסר לגדל שער הראש מטעמי נקיות, אבל התיר לגדל שערות הזקן, לכן גידלתי הזקן. אחד ממנהלי המחנה היה גוי רשע. כנראה שלא נשא חן בעיניו שאני יוצא דופן ויחיד בכך, ונתקנא בי דוגמת המן הרשע. פעם אמר לי שצריך לנקות את בית השער של המחנה ושלא אותי לשם לעשות הניקיון. כשנכנסתי לבית, אחזו בי בחוזקה כמה חיילים שהיו מוכנים לכך עוד מקודם, הניחו אותי על הרצפה ואחד מהם גזז לי הזקן.

כשהדבר נודע ליהודי המחנה הצטערו על צערי ועל הזלזול והפגיעה בכבודי ובפרט שלא עשיתי שום דבר עוולה. הדבר פגע גם בכבודם, וכך באה אלי קבוצה מיהודים אלה ואחד מהם אמר לי שהוא מדבר בשם כולם: הם מוכנים ורוצים לעשות משפט נגד הרשע הזה - האם אני מסכים לכך?

עניתי שאיני רוצה בזה והסברתי שאני רוצה להיות במנוחה. מובן שלא יכולתי לגלות להם שהטעם שלי להתנגד למשפט היתה העובדה שאיני רשום בשמי האמיתי וקרוב הדבר לוודאי שממשיכים לחפש אותי.

אישור לכך קיבלתי מר' מ"מ פוטרפס שי' (ע"ה). הוא עצמו נשאר תפוס הרבה שנים ברוסיה, ופעם סיפר לי שבישבו אצל החוקר שלו, אמר לו החוקר שידוע להם שגורעוויטש (בהתכוונו אלי) נמצא תפוס בידם אך בשם אחר. אם כן, הייתי בסכנה תמידית. הם לא ידעו שאני מצוי בידיהם, וזה בעצם היה פחדי כל זמן שהייתי תפוס - לכן לא רציתי לעשות משפט, שבו נהוג לשאול עוד פעם מי ומה אני וכו'. ובכל אופן, הזקן כבר היה גזוז ומה יועיל משפט?!

כאמור, המשכתי להניח תפילין ולהתפלל ולא זו בלבד שלא היתה לי אפשרות להסתיר את זה אלא שבעצם לא כל-כך השתדלתי, עד שפעם נקראתי להתייצב לפני שר המשטרה החשאית, זאת-אומרת מחלקת הנ.ק.וו.ד. של המחנה, שתפקידו להשגיח מה עושים האסורים נגד החוק, מה הם מדברים וכו'.

הלה טען נגדי - איך זה שאתה משפיע ומפרסם ענייני דת בין האסורים - דבר שנחשב לחטא גדול ומנוגד לחוק? אתה יכול להיות דתי, אמר לי, אבל אסור להתעסק

בהשפעה!

עניתי שאני עושה את ענייני הדת שלי רק בעצמי ולא עוסק בהשפעה - דבר שלא היה נכון כי האמת היא שהנחתי את התפילין שלי עם איזה יהודים... הוסיף החוקר וטען כי בזה גופא שאני עושה ענייני דת בפרסום הדבר נחשב להשפעה, ואני נשארתי בשלי שעשיית ענייני דת לכך אינה נחשבת השפעה וכו'.

החוקר לא האריך עמי בדיבורים וציווני ללכת ממנו, ושיערת שמכל אלה נעשה ידוע להם שאני מאמין בבורא עולם - שיש אדון גם לבירה זו וגם לכל בית-האסורים עם ההנהלה שלו, ומכאן הבינו אפילו הרשעים האלה - "חבר גנבים וגזלנים כולם" - שעל איש כמוני יכולים לסמוך יותר מכולם משום שאני ישר ולא גנב. וכך נשארתי שומר במחנה אפילו לאחר שנפקה עבודת הנעליים, ועם הזמן מסרו לי אפילו שמירת הצינוק והפושעים שמכניסים אליו. כך נמשכה ישיבתי במחנה בלא ייסורים מיוחדים ולפי ערך במצב טוב ב"ה.

פרק ד'

אלקים חשבה לטובה

דאגת השחרור

בכל משך ישיבתי הייתי תפוס בדאגה ויראה תמידית איך אשתחרר - כי אפילו ייתן לי השי"ת כוח לגמור את ב' שנות המאסר, בעת שחרור עלולים לגלות מי אני באמת.

ידעתי כי בעת שמגיע זמנו של אסיר להשתחרר, קוראים לו למשרד, שואלים אותו לכל פרטי-פרטיו, משווים את תשובותיו לכתוב בתיק שלו וכו', ואילו הפרטים בתיק שלי היו כולם בדויים ולא נכונים, והגרוע מכל, שנמסרו על-ידי באופן פתאומי, כשהייתי מודאג ומבוהל מנפילתי בידי הרשעים ומובן שלא זכרתי את כל השקרים שאמרת. אם כן, חשבת, איך אשתחרר? ויותר מכן - הרי ברגע שיתגלו השקרים יפתחו נגדי בחקירה חדשה וקשה, ומי יודע איך התוצאות יכולות להיות מכל זה... זו היתה דאגתי התמידית.

הנהגה בתוך המחנה היתה נמצאת גם מרת (ציפא) קוולינער תחוי' (ע"ה), זוגתו של ר' חיים-זלמן קוולינער ע"ה שקיבלה עונש של עשר שנות מאסר, וכיוון שהיתה בנפילת-

רוח גדולה מזה, הייתי תמיד מנחם אותה שהקב"ה יעזור לה. הרבה פעמים סיפרה לי שעוד קודם שנפגשה עמי חלמה שהיא מספרת לאיש בעל זקן שחור שקיבלה עונש של עשר שנים והוא מנחם אותה שבפועל לא תשב את עשר השנים.

כבר סיפרתי שאחרי שנודע למומע שרה מקום הימצאי, היתה מוסרת לי מזמן לזמן מאכל כשר ולפעמים משיגה גם רשיון פגישה.

באחת הפגישות האלה הציגה לפני שאלה: היות שיש אפשרות להשתדל לשחרר אחד מאתנו ע"י שוחר - שרושמים שהאסיר חולה ולא שייך לעבודת כפייה ומשחררים אותו קודם הזמן - מה דעתי: האם לשחרר קודם אותי או קודם את מרת קוזלינער.

איני זוכר בדיוק איך שאלה, אבל מדבריה היה מובן לי שרק בהחלטתי תלוי הדבר מי ישוחרר קודם (ומאוחר יותר אף נודע לי שהכסף שהיה ברשותה נועד בעיקר עבורי).

ועניתי בפשטות כי מאחר שמרת קוזלינער נשפטה למשך מאסר הרבה יותר ממושך ממני ברור שהיא קודמת. מומע שרה ושותפיה החלו אם כן להשתדל עבורה, ושנים אחר-כך כשהייתי פה בצרפת, סיפר לי בנה הרב ר' מרדכי קוזלינער שי' (ע"ה) פרטים על ההשתדלות, ועובדה שכעבור זמן מה אכן נשתחררה בפועל.

לכאורה יוצא שדאגתי לטובתה למרות שזה היה להפך עבורי, אבל בפועל יצאה מזה טובה בחיים לא רק עבורה אלא ואפשר בעיקר גם עבורי.

כפי שסיפרתי לעיל, הופרדתי מכל משפחתי, מזוגתי, מאמי, מאחי ומאני"ש ע"י מחיצה של ברזל, ולפי ראות עיני-בשר ההפרדה היתה לתמיד. זוגתי תח"י לא ראתה זאת כך ורצתה לחזור ע"י השתדלות לרוסיה, בתקווה שתוכל למצוא אותי, אבל היות שמעשה כזה היה דבר מסוכן, הוחלט בין משפחתנו ובין אני"ש שטיפלו בשאלה הזאת להשתדל להעביר השאלה לכ"ק אדמו"ר שליט"א (הריי"ץ נ"ע).

מאוחר יותר סיפר על כך ידידנו הרה"ח והרה"ג הרב א"ג, מי שהיה אז המקבל והמכניס של כל המכתבים והשאלות מאני"ש אל הרבי נ"ע ואחר-כך מקבל ומוציא המענות. כשהכניס את אותה שאלה, קיבל את מענה הרבי נ"ע (איני זוכר בדיוק את הלשון אבל בערך כך): "יותר טוב שהוא יבוא לכאן משהיא תחזור לשם".

אף-על-פי שכל מענה כזה היה אז דבר מופרך, אך בפועל התגשם. אחרי שישבתי תפוס שנה וחצי לערך, עשתה פולין הסכם עם מדינת רוסיה שאזרחי פולין שנשארו תפוסים בבתי-אסורים ברוסיה על חטאים שונים יועברו לפולין, וממשלת פולין היתה

משחררת אותם לאחר ההחזרה.

מאחר שנחשבתי לאזרח פולני נכנסתי גם אני לעניין זה. אם לא הוראת הרבי נ"ע, וזגתי היתה מנסה לעבור לרוסיה וקרוב הדבר מאוד שהיתה נופלת לידי משטרת רוסיה. באשר אלי, אילו היו משתדלים לשחרר אותי קודם למרת קוזלינער, הייתי נשאר ברוסיה כי בהמשך העבירו לפולין רק האסורים הפולנים ולא אסורים שהיו משוחררים...

בקיצור, קרוב לחודשיים קודם שהשתחררתי - באחד החודשים הראשונים של שנת תש"ח - חלמתי שהנני נמצא בחדר שבו נמצאים עוד שני אנשים - אחד בעל קומה גבוהה - וידעתי שאחד הוא הרש"ב נ"ע ואחד בנו הריי"ץ נ"ע, והנה האחד מתכוון לצאת מהחדר. אמרתי: "רבי, איר לאזט מיר איבער" [-רבי, אתם עוזבים אותי] וענה: לא, הנני חוזר תיכף, וכן היה. הוא תיכף חזר, וכשנכנס כל החדר הבהיק ונעשה כולו אור, ואני אמרתי בקול רם מהתפעלות: "רבי, העלפט מיר" [רבי, עזור לי], ומתוך זה נתעוררתי, והיה לי הרגש שזה רמז והכנה לישועה.

זמן קצר לאחר-מכן החלו לרשום חלק מהאסירים במחנה, ועל-פי השמות היה ברור שרושמים את אלה שהיו מקודם אזרחי פולין. מה הסיבה לכך לא ידעתי, אבל אחר כך התברר שהרישום נעשה בהוראת הממשלה המרכזית של רוסיה לכל מחנות האסורים לעשות רשימות כאלה, בעקבות הסכם בין ממשלות רוסיה ופולין שרוסיה תשחרר את אזרחי פולין הנמצאים במחנות האסורים ברוסיה, ותעביר ותמסור אותם לפולין.

מבירא עמיקתא לאיגרא רמא

לאחר הרישום עברו כמה חודשים ואני כמו שכחתי עניין זה, עד שיום אחד (בזכרוני בין פורים לפסח תש"ח) יצא כרוז במחנה שאלה ואלה (עפ"י הרשימה הנ"ל) צריכים לקחת כל אחד את חבילתו האישית, לבוא ליציאה של המחנה ולהיות מוכנים לצאת, כי מעבירים אותם למקום אחר.

גם אני נמנית באותה רשימה, אך לא ידעתי לאן יוצאים. חשבתי שגם הפעם, כרגיל, הרוסים מארגנים קבוצות אסורים - בפרט כאלה שלא היו מרוצים מעבודתם או מהתנהגותם - ומעבירים אותם למחנות אחרים (בדרך כלל למקומות רחוקים מאוד ברוסיה הגדולה).

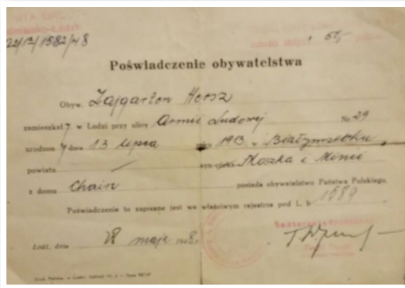
באותה עת מצבי נעשה טוב לפי ערך בעבודה (הועסקתי בעבודה לא קשה), באכילת כשר, בשמירת ש"ק וכו', וגם תפילין היו לי. פרט לכך, הזמן היה קרוב לפסח והיתה בי תקווה ממשית שיביאו לי מצות - לכן לא היה רצוי לי כלל וכלל לצאת משם, והתחלתי להסתובב ממשדד למשרד ומפקיד לפקיד ולהתחנן שישאירו אותי באותו מחנה. אמרתי להם: הרי אין עלי אשמות ולא נשאר לי להיות אסור אלא רק כחצי שנה (זמן פעוט ברוסיה, שבה אדם נאסר חמש עשר או אף עשרים שנה ויותר). אך דווקא אז מצאתי אוזניים אטומות. אף אחד לא רצה אפילו להקשיב לדבריי וכל אחד שפניתי אליו לא שעה לדברי אלא רק ציווה עלי לקיים את הפקודה תיכף ומיד, ואחד מהם אף כעס עלי ונתן סטירה חזקה בפני עד שזב דם מהאף או מהפה.

כשראיתי שאין עצה, מיהרתי למצוא את מרת ציפה קאזלינער תחיי (ע"ה) שגם היא היתה אסורה במחנה הזה, וביקשתי ממנה שבהזדמנות הראשונה שתוכל, תמסור ל"דודה שרה" שהוציאו אותי מכאן בלי שאדע אנה אני בא. עשיתי זאת כי בכל מקרה מעין זה - גם בעבר - כשהיו קוראים ומוזכרים את שמי, ובפרט כשהיו אומרים לי שמוליכים אותי למקום אחר, הייתי מפחד שנודע להם מהשקרים שלי בעת מאסרי - שהגעתי מפולין ואין לי שום קשר לאותו בערל גורעוויטש שאסרו בפעם הקודמת, ואני נקרא לחקירה חדשה.

ובכן הוכרחתי ללכת למקום היציאה. כשהגעתי כבר היה שם תור גדול של אסירים, ומחוץ ליציאה ראיתי חיילים עומדים, מוכנים לקבל את האסירים לרשותם.

לפני שער היציאה עמד אחראי עם רשימה, מחזיק בידו את תיקי החקירות ופרטיו של כל אסיר, ולידו קצינה, כשהשמיע את שם משפחתו של אסיר, הלה היה צריך להתקרב ולומר את שמו הפרטי, שם אביו, אמו, הגיל, משך זמן מאסרו וכו', כדי שיהיה ברור שזה האסיר שקראו.

כשהגיע תורי, לא זכרתי את כל הפרטים, כלומר את כל השקרים שאמרתי בחקירה, והייתי מפוחד מאוד מהתוצאות והצרות ח"ו שיכולות לקרות לי כאשר התשובות שאתן לא יהיו מתאימים לרשום אצלם. וכך אמנם היה, כאשר נשאלתי ע"י אותה קצינה מה שם אחי כביכול שנסע עמי ברכבת מרוסיה לפולין, שכחתי את השם שבדיתי בחקירה, אבל כיוון שהייתי מוכרח לענות ולומר איזה שם, בדיתי שם חדש שלא התאים לרשום בתיק. הרגשתי שהקצינה דוקרת בי בעיניה בכעס גדול וחשבת: נו, זו התחלת הסוף שלי. כל אשר פחדתי ודאגתי מפניו כל הזמן יבוא ויתקיים עכשיו. ובעודי עומד ורועד, הנני

שומע ממנה משפט כזה (ברוסית): "צ'יטא טי טעט ווידאדיוואעש", זאת-אומרת: "מה אתה חושב להרוויח כאן?" ומצווה עלי לעבור לצד השני של היציאה ולהתחבר עם אלה שכבר עברו.

הייתי מוכרח לקיים את הפקודה, ומחמת הבלבול הגדול שהייתי שרוי בו באותם רגעים בפרט, לא הבנתי מה נעשה עמי אז ורק כעבור זמן-מה סברתי שאני צומד על הבנת הדברים.

אותה קצינה היתה האחראית על תיקי האסורים. ימים אחדים מקודם הייתי גם במשרדה והתחננתי לפניה שלא ישלחו אותי מהמחנה. אז גירשה אותי, ועכשיו חשבתי כך: כשראתה שהמענה שלי לא מתאים לרשום בתיק, חשבה שאני אומר שקר בכוונה, כדי ליצור בינתיים בלבול ועיכוב. כתוצאה מאלה ישאירו אותי במחנה לעשות חקירה נוספת ובינתיים יעבור הזמן, שהרי לא בכל יום או שבוע מסדרים קבוצות חדשות לשילוח. ארגון כזה לוקח כמה חודשים - וכך יתקיים רצוני להישאר במחנה עד זמן שחורורי, אי-לכך, הסקתי, ציוותה עלי על אפי ועל חמתי שדווקא אלך

התעודות הפולניות של הרב בערל גורביץ'

עם הקבוצה העוזבת - אלא שכאן ראיתי את נפלאות טובת ההשגחה, כי לא היה זה התחלת הסוף שלי כפי שחשבתי, אלא להפך - התחלת שחורורי וישועתי.

כאמור, התברר שכל האסורים באותה קבוצה היו מאורחי פולין שיועדו להיות מועברים לפולין.

הרוסים הוליכו אותנו מבית-אסורים אחד לאחר, עד שהביאו אותנו לעיר בריסק

העומדת עכשיו על הגבול שבין רוסיה לפולין. בכריסק העמידו אותנו בקרונות רכבת והעבירו אותנו את הגבול. לאחר החציה, הפולנים פתחו את הקרונות והודיעו לנו שאנחנו משוחררים וכל אחד יכול לפנות למקום הנראה לו, לחפש קרובים אם ימצא וכו'.

פרק ה'

מהו' מצעדי גבר

תלאות ונדודים בדרך אל משפחתי

אני הייתי עם תעודות לא-נכונות, בלי קרוב ומודע, והיה עלי להתחיל לחפש דרך להתאחד עם בני משפחתי שכבר הגיעו לפריס.

אגב, סיפר לי אחד הת' שבהיותו פעם ביחידות אצל הרבי נשיא דורנו, התאונן על בעיות הנגרמות לו עקב תעודות-הזהות (שמפני סיבה מסויימת אינן על שמו האמיתי), והרבי אמר לו: "מה אתה דואג, תהיה כמו ר' גיסן ובערל"...

הגענו לבריסק לפני הפסח הפולנים לא התנהגו איתנו כרגיל עם אסירים, ומהיום הראשון שררה שם אווירה של שחרור.

תוך זמן קצר נפגשתי עם אסירים יהודים פולנים נוספים. דיברנו באידיש ואת ליל-הסדר עשיתי עמם, כשאנו אומרים מההגדה מה שידענו בעל-פה.

מבריסק המשכתי לוורשה. שהינו זמן-מה בעירה פראג שליד ורשה (עירו של הגאון המפורסם ר' מנחם זעמבא הי"ד) ומוורשה ללודז'. נסעתי לעיר זו כי שמעתי שחיים בה הרבה יהודים, ומיד לאחר שהגעתי אמנם דאגו לי וסידרו לי מקום בקיבוץ פליטי המלחמה שהיה שייך ל"אגודה".

בבוקר הבא הלכתי לבית-הכנסת, שם פגשתי וזיהיתי מישהו מאנ"ש שפגשתי עוד בעיר למברג קודם שאסרו אותי. בשיחה עמו גודע לי שרבים מאנ"ש שהגיעו לפולין המשיכו לפריס, ואם אני מעוניין לקבל פרטים כדאי שאפנה לתמים מתלמידי תו"ת באטוואצק ששמו פייוועל גרינער, העומד בקשר עם אנ"ש בפריס.

איתרתי את פייוועל. והלה אמנם נתן לי את כתובתו של ר' יצחק גולדין ע"ה

שגר אז בפריס. שלחתי לו מיד מברק והוספתי גם מכתב שבהם ההודעה כי אני, בערל גורעוויטש, הגעתי ללודז' שבפולין. ר' יצחק הנ"ל מסר מיד לזוגתי ולמשפחת ר' הלל אזימוב ע"ה (שוזגתו אחות זוגתי) שגרה אז בצדה השני של פריס על קבלת המברק. בשלב זה היה עוד ספק אם בי מדובר, כי ידעו שברוסיא נשאר תמים נוסף ששמו בערל גורעוויטש, אבל לאחזר קבלת המכתב הספק התברר.

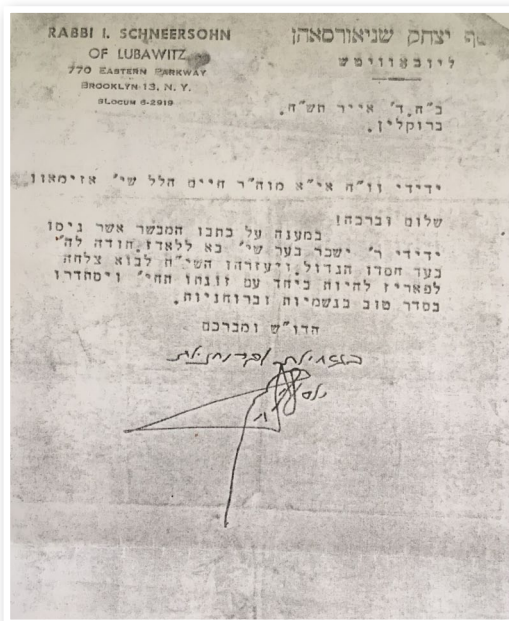
עזבתי את פולין אחרי חג הפסח תש"ח. היציאה מפולין היתה קשה כי הייתי צריך לעבור לצ'כוסלובקיה באופן לא רשמי וקיבלתי הוראה שהברחת הגבול תיעשה בזהירות.

כשעברתי כע"ה) שהיה אז נציג "ועד ההצלה" והעניינים החלו להסתדר. ר' יעקב-משה פליט מלחמה ובה-בעת שלחו לי ויזה מפריס, ואם

היה לי כסף לאווירון ישר לצרפת לא היו בעיות, אבל מאחר שלא היה הוצרכתי לנסוע ברכבת דרך אשכנז ולעבור בחלק שהיה תחת שלטון ממשלת אנגליה - וכאן החלו הבעיות.

באותה עת גם ארץ-ישראל היתה תחת ממשלתם, והם ידעו שאם פליט יהודי נוסע לצרפת, זאת-אומרת שפניו מועדות לארץ-ישראל והם היו נגד זה.

כשמסרתי את הדרכון לקונסול האנגלי בפראג כדי לקבל ממנו רישיון לעבור

אייר תש"ח. מכתב מענה כ"ק אדמו"ר הרי"צ על בשורת יציאתו מרוסיה של הרב גורביץ ובואו ללודז'

ברכת באזור הכיבוש של ממשלתו באשכנז, לא זו בלבד שהלה סירב לתת את הרשיון, אלא שלא החזיר לי את הרכון ונוצר בינינו סכסוך גדול. נתכעס הקונסול והלך לקונסול הצרפתי שביטל מצידו את הוויזה לצרפת, וכך נשארתי תקוע בפראג.

בלית-ברירה, התחלתי להשתדל לעבור באיזה אופן לא-רשמי לעיר פאקינג באשכנז כי שמעתי שבעיר זו נמצא מחנה פליטים גדול באחריות ממשלת האמריקנים, ונמצאים בו הרבה מאנ"ש שהגיעו מרוסיה.

נסעתי אפוא לעיר פרעשבורג ומשם הועברתי ע"י אנשי "הברחה" לעיר זאלצבורג שבמדינת אוסטריה השוכנת על הגבול עם אשכנז. כיוון שלא היה לי נייר היתר לעבור לאשכנז, נכנסתי לרב של הקהילה בבקשה לעזור לי בזה, אך הלה ענה שאינו יכול והייתי מיאוש ולא ידעתי מה לעשות. בינתיים נכנסו לרב שני יהודים והציעו עצמם כמי שהגיעו עכשיו ממחנה הפליטים בעיר ביידרייכנהאלד באשכנז, השוכנת בצד אשכנז של הגבול עם אוסטריה, וקודם כל התברר לי שגם מחנה זה נמצא באחריות ממשלת האמריקנים.

השניים שהיו מראשי הקהילה היהודית במחנה, חיפשו יהודי מהמחנה שנתפס ע"י המשטרה והם השניים ערבו לשחרורו מהמעצר עד המשפט, אך בינתיים האיש הזה נעלם והמשטרה דורשת מהם להחזירו. לאחרונה נודע להם שברח לזאלצבורג - וזאת בקשתם מהרב שיעזור להם בזה למצוא את האיש.

הרב ענה להם בשלילה - או שלא יכול או שלא רצה להתערב בכך, ובתוך כל אלה זיהיתי אחד משני האנשים שהכרתי בשעתו בהודמנות של קיום מצוות ד' מינים - הרב ר' מרדכי שטערנבערג³ מהעיר קייב ברוסיה (שבינתיים נסתלק לעולמו, ע"ה, אביו של יבלח"ט הרב ר' נחום שי', חתנו של הרב ר' ש"ז גורארי' שי' (ע"ה)).

ההיכרות בינינו הייתה בשנת תרצ"ו או תרצ"ז. בתקופה ההיא לא היה אפשר להשיג בכל מדינת רוסיה אתרוג כשר, בפרט מהודר, כי הקומוניסטים ביטלו בכוונה את ההיתר שהיה נהוג עד אז לקבל חבילות אתרוגים שהגיעו בדרך-כלל מארץ-ישראל או איטליה. והנה, אביו של ר' מרדכי הנ"ל, הרב בעיר קייב, הצליח באיזה אופן (שלא ידוע לי) להשיג אתרוג כשר. באותה עת אני ועוד איזה בחורים למדנו בישיבת תו"ת בעיר זייטאמיר הקרובה לקייב, וכשנודע לנו שהרב השיג אתרוג כשר נסענו לקייב לחג הסוכות ושהינו שם אצל הורי התמימים ר' מיכאל וחנוך-העניך רפפורט ע"ה.

3. דוד זקן למשפחת החתן, חתן הרב זוסיא פרידמן ע"ה, סב משפחת החתן, רבה הראשי של אורסה בשנות ה-70.

קידוש-השם גדול נעשה אז בקייב, כי אלפי אנשים באו מקרוב ומרחוק לקיום המצווה בשמחה, על אפם וחמתם של ה"עווסעקציע", זכור לי שהאתרוג נעשה כמעט שחור מרוב השימוש, וחושבני שאפשר לומר שאתרוג זה היה בשנה ההיא מהודר וחביב למעלה מכל האתרוגים שהיו בבתי ישראל...

ובכן, בהלכי לבית-הכנסת לקיום המצווה, ראיתי אז את ר' מרדכי הנ"ל - ועכשיו זיהיתי אותו.

ניגשתי לר' מרדכי וחברו ואמרתי לו שאני מכירם בזכות מצוות ד' המינים (שתיארתי קודם) וביקשתי את העזרה שלהם לעזור לי להמשיך את שחרורי מבית-האסורים ברוסיא בכך שיייעו לי לעבור עמם את הגבול לאשכנז. תחילה היססו, שהרי רק עכשיו נגרמו להם בעיות בגלל עזרה למישהו. אבל לאחר זמן מה נכמרו רחמייהם עלי ואמרו לי "נו, קח את הילקוט שלך ובוא עמנו ואנו נשתדל בעזה"י"ת להעביר אותך".

ב"ה, כך היה. כשהגענו לגבול השניים יצאו מהמכונית ואני נשארתי בתוכה. הם דיברו מה שדיברו עם שומרי הגבול והללו לא שמו-לב אלי ונתנו לשניים רשות להמשיך בנסיעה.

כשהגענו למחנה היתה זו כבר שעת לילה ור' מרדכי הכניסני לביתו ללון, שם ראיתי בפעם הראשונה את ר' נחום הנ"ל שהיה ילד ועשה עלי רושם, וניכר בו "זרע ברך ה"י".

מהמחנה בעיר ביידרייכנהאלד נסעתי לפוקינג, הלכתי למחנה הפליטים והסתובבתי שם. מצאתי במקום הרבה צריפים ריקים ואין איש לאחר שכמעט כולם כבר נסעו משם. המשכתי להסתובב, ובצריף אחד נפגשתי להפתעתי עם ידידי היקרים משכבר מרוסיה ר' יעקב-יוסף רסקין וזוגתו ע"ה, בנו ר' מ"מ רסקין (ע"ה) וזוגתו. שמחתי בהם והם בי כאילו נפילתי עבורם מן השמיים.

הם סיפרו לי שהם מהאחרונים במחנה (ופרט להם נותרה במקום גם משפחת דו"יקובסון) וממש בימים אלה הם עתידים לחצות ברכבת את צרפת - לעבור דרך שטרסבורג וליאון עד מארסיי, ומשם באונייה לארץ-ישראל, וכיוון שהמסע מייגע, ילדיו הקטנים של מ"מ רסקין הנ"ל יועברו באווירון. באשר אלי, תהיה בעיה להעביר גם אותי לצרפת, מאחר שאין לי תעודה לזה, אך כאן אמר ר' יעקב יוסף שיש לו תעודות הנקראות "מלאכים" או "נשמות", זאת אומרת תעודות עבור בני-אדם שאינם קיימים בפועל, וייתכן שיוכל לנצל אותן עבורי. חששנו שתצוץ בעיה חדשה כי יהיה חוסר

תיאום בין הגיל המופיע בתעודה ובין גילי, אך כשעלינו על הרכבת - האחראים במקום סידרו את העניין עבור ר' יעקב-יוסף וכך מצאתי עצמי יוצא סוף-סוף לעבר צרפת.

תמונות מחיי המשפחה בצרפת

אבי הכלה בתקופת האופשערניש'

אבי הכלה, הרב יוסף יצחק גורביץ
בתקופת היותו כבן שנה

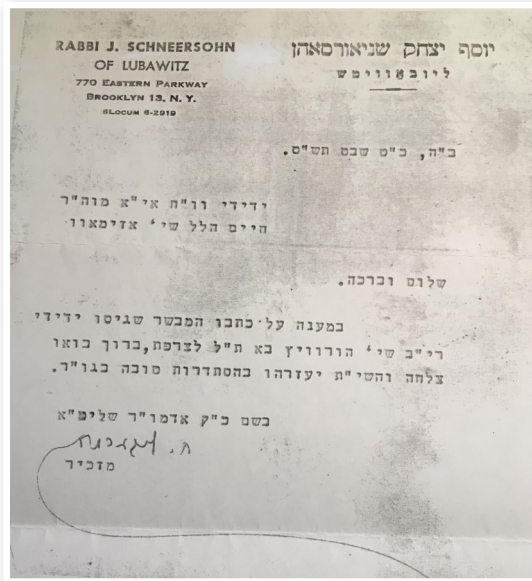

מרת חנה ע"ה גורביץ, לצד שני בניה, הרה"ח
יוסף יצחק (מימין), והרה"ח מנחם מענדל

המשייע הרה"ח ניסן נמניוב. לצידו אבי
הכלה, בעת התועדות הבר מצווה שלו

נסענו ברכבת יום או יומיים והגענו לליאון בעש"ק. מובן ששומרי השבת לא יכלו להמשיך ומשפחת רסקין ואני עמיהם ירדנו מהרכבת. באותה תקופה פעלה בליאון הישיבה של נוברדוק ומנהלה ר' גרשון ליבמן שיי (ע"ה) כמה יהודים נוספים באו לתחנת הרכבת לקחת אותנו לעבור אצלם את השבת.

שבש תש"ט. מענה כ"ק אדמו"ר הרי"צ על בשורת בוא הרב גורביץ לצרפת

אני עצמי הוזמנתי שם לסעודות שבת קודש אצל מר יעקב בן ציון יורקאוויץ שיי (ע"ה), חתנו של ר' נפתלי יוניק ע"ה שהכרתי עוד ברוסיה, ומביתו טלפנתי לזוגתי ולמשפחת גיסי ר' הלל אזימוב ע"ה שהיו אז ביחד בפריס, והודעתי להם שהגעתי בי"ה לליאון שבצרפת, ובעזרהי"ת אקח במוצש"ק רכבת לפריס ואגיע ביום ראשון בבוקר.

המשפחה מתאחדת

כשהגעתי לפריס פגשו אותי כולם חוץ מאמי ע"ה שהיתה חולה ולא יכלה לעמוד על רגליה. היא גרה עם משפחת אחי נחום זלמן שיי (ע"ה) בצד השני של פריס, ואמרתי לידיתי שלפני הכל רצוני להתראות עמה ולקיים מצוות כיבוד אם.

אמי סבלה צער רב בגללי, בעיקר לאחר שהיתה עמי באותו קרון על הגבול וראתה בעיניה איך המשטרה הרוסית מורידה אותי וחשה בכל כאב הפרידה.

כשביקרתי את אמי התברר לי שבאותו מקום חי קיבוץ שלם של אנ"ש, ובפגישותי

עמם התראיתי עם הזקן שבחבורה ר' ישראל-נח ע"ה בליניצקי ועם כמה ידידים מאנ"ש. ביקור נוסף שרציתי בו מאוד היה בישיבת תומכי תמימים בברינואה, מאחר שתמיד הרגשתי שכל מציאותי נמשכת רק בזכות תומכי תמימים.

למחרת או מחרתיים נסעתי לישיבה ונפגשתי שם עם המשפיע הידוע ר' ניסן ע"ה (בן עירי, שבצעירותו - קודם שנסע לתו"ת, כמדומה לרוסטוב - למד אצל אבי ע"ה) וכן עם המשפיע ר' שלמה-חיים ע"ה ועם עוד ידידים, מכרים ולא-מכרים.

ר' ניסן דיבר עמי על דא ועל הא, וזכרני שאחת השאלות העיקריות ששאלני היתה האם סבלתי הרבה מהרשעים, הגזלנים והרצחנים המצויים בדרך-כלל במחנות האסורים. הרגשתי שהוא-עצמו סבל מהם הרבה בזמן שהיה במחנה האסורים בצפון רוסיה הקרה. אני זוכר שלאחר השיחות הראשונות עמדתי באמצע חדר הלימוד הגדול, ר' שלמה-חיים עמד בפניה הצפונית-מערבית והסתכל בי, אחר החל ללכת לקראתי ובעברו לידי פלט באוזניי את המילים: "רואים עליך אלקות במוחש".

הוא התכוון כנראה לומר שידע את כל השתלשלות סיפורי (כי בימים שלפני יציאתי מלעמבערג ראה אותי וידע ושמע שנאסרתי על הגבול ונפלתי בידי המשטרה הרוסית) ולפי מצבי מן-הנמנע היה אפילו לקוות שאוכל לצאת מזה - ורק עפ"י הוראת וברכת הריי"ץ זי"ע (כמסופר קודם) נתקיים בניסים שהמשפחה נתאחדה ב"ה, ורצה לומר שראה בכך את הנהגת ההשגחה הפרטית העליונה, כמבואר בספר המאמרים מלוקט ד"ה "יהודה אתה יודוך אחיך" התשל"ח (דף רצט) בעניין ההתבוננות בהשגחה פרטית, שהעניין מתאמת אצלו כאילו רואה זאת "בראייה חושית ממש" ושם בערה: "מכיוון שעניין זה רואים במוחש" (ראה ספר השיחות תש"ג ע' 119, החילוק שבין ההתבוננות בעניין יש מאין לההתבוננות בהשגחה פרטית).

בהיותי בגיל צעיר קודם או אחרי הבר-מצווה, רציתי לקיים המנהג לאמור ב"אלקי נצור" פסוקים שראשי וסופי תיבות שלהם מתאימים לשם הפרטי.

שמי "ישכר דב בער", ועל ישכר-דב מצאתי בסידורים, ועל שם "בער" לא מצאתי, וגם ב"תמניא אפי" לא נמצא. לקחתי את ספר התהילים וחיפשתי בו פסוק אחר פסוק, עד שמצאתי שפסוק כ"ב בפרק ל"א "ברוך ה' כי הפליא חסדו לי בעיר מצור" מתאים לשמי, והנני ממשיך לומר אותו כל הזמן וב"ה שנתקיים בי - ומה אשיב לה.

הרב ישכר דב בער גורביץ, במחיצת ילדיו,
 הרה"ח שולם, הרה"ח יוסף יצחק, הרה"ח זלמן, הרה"ח פסח, הרה"ח מנחם מענדל, הרה"ח שמואל
 מ' איידלא בירדמן, מ' מינה שפרינגר, מ' שינא בתיה אייברהמס, הרב ישכר דב גורביץ, מ' אסתר רסקין, מ' שרה
 פינטון, מ' רייזל ליברמן

הנה, בכל הרשום לעיל קרוב לוודאי שכמה דברים אינם מוזכרים בדיוק מלא, מאחר שאירעו לפני קרוב לה' עשרות שנים ולא היה בדעתי שיבוא זמן שארשום אותם, אבל בדרך-כלל, כל הנ"ל הוא בבחינת "מעשה שהיה כך היה".

עם זאת, עלי לחזור ולציין, שבאשר אלי עורני השי"ת שלא נודע למשטרה הרוסית שאני הוא אותו גורעוויטש שעולל נגדם שתי פעמים פשעים פליליים. זאת ועוד והוא העיקר, שלא נודע להם שאני שייך לחב"ד-ליובאוויטש, ולכן כל מה שסבלתי הוא כטיפה בים הגדול של ייסורים קשים ואיומים שסבלו אנ"ש החסידים התמימים, חיילי בית דוד.

הללו נאסרו ע"י המשטרה הפוליטית הנ.ק.וו.ד. לעשר ועשרות שנים ויותר בעיקר על היותם שייכים לליובאוויטש חב"ד; הללו הוכו בשל כך מכות רצח עד שכמה מהם יצאה נשמתם הק' בזמן המכות ובעטיין; כמה וכמה מהם נשלחו לארץ גזירה של שלג

וקרח תמידי וחיו שנים בקור וברעב ובכל מיני מצוקות, והיום רבים מהם לא ידוע היכן מתגלגלות עצמותיהם הק' ולא באו לקבר ישראל; וכמה וכמה מהם נעלמו בלי שום ידיעות מהם, וכולם סבלו ייסורים בגאון - ומי יוכל לעמוד במחיצת כל אלה!...

רק בזכותם אנו קיימים, כל כוחם שאבו רק מצד היותם מקושרים לכ"ק רבותינו הק' ויהי רצון שבזכות זו ישמע השי"ת צעקת בני ישראל היום הזועקים "עד מתי" ונזכה מיד להתגלות המשיח שיבוא בקרוב ממש ויגאלנו להוליכנו קוממיות לארצנו הק' ולבניין ביהמ"ק השלישי.

לעילוי נשמת

מרת שמחה בת שבע ע"ה

מישולובין

נלב"ע כ"ה אלול תשס"ד

הרה"ת ישכר־דבי־בער הלוי ע"ה

גורביץ

נלב"ע ט"ו ניסן תשס"ח

וזוגתו

מרת חנה ע"ה

גורביץ

נלב"ע ל' ניסן תש"ס

הרה"ת חיים זעליג ע"ה

אלטהויז

ממשפחת 'ידידי בית רבי'

נלב"ע ט' אדר תש"נ

תנצב"ה

